

RIKOSS

Poljudnoznanstvena revija s področja ljudi z okvaro vida

številka 2 / 2026

KOLOFON

Revija RIKOSS

Poljudnoznanstvena revija s področja ljudi z okvaro vida
letnik 25, številka 2 / 2026
ISSN 1854-4096

Izhaja štirikrat letno v elektronski, zvočni in spletni obliki ter je brezplačna.
Spletna stran: http://www.zveza-slepih.si/rikoss/
Izdajatelj: Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije

Domov Uredništvo Naročite brezplačen Rikoss

Glavni in odgovorni urednik ter tehnični skrbnik: Marino Kačič

Uredniški odbor / sodelavci: Anja Uršič, Brane But, Metka Knez, Metka Pavšič, Petra Derganc, Sabina Dermota, Safet Baltič, Stane Padežnik

Lektoriranje: Vida Črnivec

RIKOSS je specializirana revija, ki združuje izkušnje, strokovna znanja in tehnološke novosti za slepe in slabovidne. Ponuja preverjene informacije, osebne zgodbe, analize pripomočkov in podpornih storitev ter utrinke vsakdanjega življenja ljudi z okvaro vida.

Izdajo revije sofinancirata Fundacija za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij (FIHO) in Ministrstvo za kulturo (MK). Objavljena stališča ne izražajo stališč Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije (ZDSSS) in sofinancerjev.

Avtorske pravice za vse prispevke, sprejete v objavo, pripadajo reviji RIKOSS. Uredništvo si pridržuje pravico do jezikovnih in vsebinskih prilagoditev, kadar je to potrebno zaradi jasnosti in razumljivosti, brez obveznosti predhodnega obvestila avtorju. Avtorji ostajajo odgovorni za avtentičnost besedil in izražena stališča.

© Revija RIKOSS – ime, oblika in vsebina – je zaščitena z zakonom o avtorskih pravicah. Vsaka reprodukcija ali predelava (v elektronski, zvočni, tiskani ali drugi obliki) je brez pisnega soglasja Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije prepovedana.

KAZALO

UVODNIK: **Želel sem, da ljudje izvedo, kaj vse je mogoče delati s pomočjo tehnologije**

25 let revije RIKOSS – pogovor z ustanoviteljem Marinom Kačičem

Sabina Dermota

AVTOPORTRET: **Alen Kobilica**

Od vsega si najbolj želim svoja otroka pogledati v oči

IZ SKRINJE SLEPOPISJA: **Bloudkova nagrajenca med golbalisti**

Osemdeset let igre z zvenečo žogo (1. del)

Stane Padežnik

POPOTNIŠKI UTRINKI: **Turizem brez meja**

Tanja Turičnik

INTEGRACIJA: **Slepi poslušalci so na neki način privilegirani, saj si sami izrišejo podobo sveta**

Intervju z režiserjem Klemnom Markovčičem

Luka Pavlin

INVALIDSKO VARSTVO: **Novela zakona o dostopnosti do proizvodov in storitev za invalide**

Brane But

VEČKRATNA OVIRANOST: **Mladostniki z motnjami vida med odnosi in vključujočim okoljem**

Metka Knez

OGLASNA DESKA: **Poslanica ob slovenskem tednu slepih 2026**

Sonja Pungertnik, predsednica ZDSSS

TEHNIČNI PRIPOMOČKI: **Nova pravica po ZZZS - stacionarna elektronska lupa**

Petra Derganc

PAMETNI TELEFONI: **Aplikacija umetne inteligence Gemini**

Safet Baltič

NAMIGI IN NASVETI: **Google bo Gmail in Google Photos znižal na le 5 GB, Bližnjica za hitro premikanje besedila v Wordu**

Brane But

MEDNARODNE NOVIČKE: **EU akt o dostopu do podporne tehnologije, Akt o digitalnih omrežjih, Odziv EBU na evalvacijo Direktive o standardih za dvigala, Poziv EBU k večji učinkovitosti Strategije za invalide 2030.**

Anja Uršič

UVODNIK: **Želel sem, da ljudje izvedo, kaj vse je mogoče delati s pomočjo tehnologije**

25 let revije RIKOSS – intervju z ustanoviteljem Marinom Kačičem

Avtor: *Sabina Dermota*

V prispevku se ozremo četrt stoletja nazaj, ko je pobudnik ideje za ustanovitev prve poljudnoznanstvene revije za slepe in slabovidne RIKOSS, svojo idejo spremenil v prakso. Z revijo je želel ljudem približati nove tehnologije in pokazati, kako lahko pripomočki odpirajo pot do večje samostojnosti, izobraževanja in zaposlovanja. Revija je skozi leta prerasla okvire tehnologije ter postala prostor osebnih zgodb, izkušenj, strokovnih vsebin in povezovanja skupnosti. Danes RIKOSS povezuje slepe, slabovidne in videče bralce ter spodbuja razumevanje, vključevanje in dostopnost v družbi. Po 25 letih ostaja pomemben vir znanja, podpore in navdiha za vse generacije bralcev.

Marino, najprej iskrene čestitke ob 25-letnici prve poljudnoznanstvene revije s področja življenja slepih in slabovidnih. Ideja za nastanek te revije je bila tvoja. Kako je do nje prišlo?

Sredi devetdesetih let preteklega stoletja sem od Lions kluba Sežana dobil ponudbo za sofinanciranje računalniške opreme. Takrat smo slepi in slabovidni delali predvsem v okolju DOS, medtem ko so videči že začeli prehajati na okolje Windows. Hitro sem ugotovil, da bomo morali tudi mi slediti razvoju, če bomo želeli ostati vključeni v sodobno družbo. V Sloveniji o tem ni bilo nobenih informacij. Zato sva z Boštjanom Grudnom odšla na sejme v Nemčijo, kjer sva videla, da že obstajajo programi in specialna oprema, ki slepim in slabovidnim omogoča delo tudi v okolju Windows.

Bil sem fasciniran nad možnostmi, ki jih je ta tehnologija odpirala. Ko sem se vrnil domov, sem želel to navdušenje deliti naprej, vendar odzivi niso bili najbolj spodbudni. Veliko ljudi je menilo, da je delo v grafičnem okolju za nas utopija in da vse skupaj nima prave prihodnosti. Prav zato sem začutil potrebo, da bi o teh tehnologijah, novih možnostih in pripomočkih začeli bolj sistematično pisati ter obveščati ljudi, ki jih je to zanimalo. Sprva v obliki mesečnika, še preden je RIKOSS uradno nastal. Leto kasneje je na Zvezo slepih in slabovidnih prišlo novo vodstvo, ki je v tej ideji prepoznalo smisel in podprlo ustanovitev revije RIKOSS tudi formalno. Kratica pomeni »računalniško informacijsko opismenjevanje slepih in slabovidnih«, vendar se je revija že od začetka širila tudi na druga področja življenja, ne samo na informacijsko-komunikacijsko tehnologijo. Že od začetka je bil cilj dvojni: po eni strani informirati in opolnomočiti ljudi z okvaro vida, po drugi strani pa širši družbi pokazati, kako živimo, delamo in razmišljamo. V tem smislu je bil RIKOSS od začetka usmerjen tako navznoter, v našo skupnost, kot tudi navzven v širšo družbo.

Danes si verjetno večina bralcev težko predstavlja, kako velik je bil preskok iz okolja DOS, v katerem so v devetdesetih letih računalniško opismenjevali slepe in slabovidne, v grafično okolje Windows. Kako se ti spominjaš tega prehoda?

Takrat se je ideja, da bi lahko ljudje z okvaro vida delali v grafičnem okolju, zdela skoraj nemogoča. Veliko ljudi je razmišljalo zelo preprosto: kako naj slep človek uporablja ikone in slike, ki jih sploh ne vidi? Večini se je to zdelo neuresničljivo.

Zato so bili začetki precej pionirski. Razvoj je bil počasen, oprema zelo draga, informacij pa malo. Internet je bil še v povojih, zato si moral, če si želel izvedeti kaj novega, dobesedno iti v tujino – na sejme, k proizvajalcem in v razvojne oddelke.

Spominjam se velikega navdušenja, ko smo prvič videli, kaj vse omogočajo govorni programi, povečevalniki slike in druga podporna tehnologija za delo v Windows okolju. Po drugi strani pa lahko danes priznam, da sem bil takrat verjetno tudi nekoliko preveč optimističen glede hitrosti razvoja. V praksi je šlo vse precej počasneje, kot smo pričakovali.

Po drugi strani pa je bilo v Sloveniji na začetku veliko zadržanosti in dvoma. Mnogi so menili, da je tehnologija preveč zapletena oziroma da za našo skupnost nima prave prihodnosti. Kljub temu pa so se postopoma začele odpirati nove možnosti: samostojnejše delo, dostop do informacij, izobraževanje, kasneje tudi zaposlovanje.

Ni šlo samo za uporabo računalnikov. Govorimo tudi o skeniranju in pretvorbi besedil, govornih sintetizatorjih, kasneje o dostopu do mobilnih telefonov in številnih drugih pripomočkih, ki so začeli bistveno spreminjati življenje ljudi z okvaro vida.

Po dveh ali treh letih se je začelo spreminjati tudi razmišljanje v Sloveniji. Institucije in posamezniki so postopoma ugotovili, da razvoj vendarle gre v to smer in da bo treba iti s časom. Pomembno vlogo pri tem je imelo tudi takratno novo vodstvo Zveze slepih in slabovidnih Slovenije, ki je podprlo razvoj tega področja in kasneje tudi ustanovitev revije RIKOSS. Ko danes pogledam nazaj, se mi zdi pomembno predvsem to, da smo bili pripravljeni poskusiti nekaj novega, čeprav ni bilo nobenega zagotovila, da bo uspelo. Prav ta odprtost do razvoja in tehnologije pa je kasneje precej zaznamovala tudi usmeritev revije RIKOSS.

Kako se je revija z leti razvijala in širila ustvarjalno področje?

Na samem začetku je bilo več prostora namenjenega predvsem vsebinam s področja informacijsko-komunikacijske tehnologije, posebej tehnologiji za ljudi z okvaro vida oziroma pripomočkom, ki smo jih uporabljali. Takrat je bilo to zelo pomembno, saj je veliko ljudi prvič prihajalo v stik z računalniki, govornimi programi, povečevalniki in drugimi možnostmi, ki so odpirale novo stopnjo samostojnosti.

Kljub temu pa RIKOSS nikoli ni bil samo tehnološka revija. Že od začetka smo želeli pokazati tudi širšo sliko življenja ljudi z okvaro vida.

Ena prvih takšnih rubrik je bila Avtoportret, kjer se predstavi posameznik z okvaro vida in pove, kako živi, dela, ustvarja in se znajde v vsakdanjem življenju. Namen te rubrike je bil, da se bolje spoznamo med seboj, hkrati pa tudi širši družbi pokažemo, da živimo zelo različno, aktivno in ustvarjalno življenje. Pogosto ljudje namreč poznajo predvsem stereotipe, veliko manj pa konkretne zgodbe in izkušnje.

Kasneje so se začele širiti tudi druge rubrike. Ena takšnih so Popotniški utrinki, kjer avtorji z okvaro vida predstavijo svoje izkušnje s potovanj, držav ali krajev, ki so jih obiskali, ter opišejo tudi, kako tam funkcionirajo. Ta rubrika je med bralci zelo lepo sprejeta, ker prinaša veliko osebnih doživetij in praktičnih izkušenj.

Pomembna je tudi rubrika Integracija, ki predstavlja dejavnosti, projekte ali dobre prakse različnih institucij, podjetij ali okolij, ki prispevajo k boljšemu vključevanju ljudi z okvaro vida v družbo. To so lahko dostopne spletne strani, taktilna vodila, prilagoditve v javnem prostoru, nove storitve ali druge rešitve, ki izboljšujejo samostojnost in kakovost življenja.

Skratka, z leti se je revija razvijala precej organsko. Vedno smo skušali slediti temu, kaj ljudje potrebujejo, kaj jih zanima in katere vsebine imajo tudi širšo družbeno vrednost. Mislim, da je prav ta kombinacija tehnologije, osebnih zgodb, strokovnih vsebin in praktičnih izkušenj ena od stvari, zaradi katerih je RIKOSS po 25 letih še vedno živ in aktualen.

Ali lahko na kratko opišeš prelomnice preteklih 25 let?

RIKOSS se je razvijal postopoma, skoraj vsako leto z eno manjšo stopničko naprej. Seveda pa so bila vmes tudi obdobja in trenutki, ki jih lahko označimo kot pomembnejše prelomnice. Ena takšnih je bila zagotovo pridobitev statusa periodične revije s poljudnoznanstvenim okvirom. To je pomenilo tudi dodatno odgovornost glede kakovosti vsebin, uredniškega dela in samega načina priprave revije.

Pomembno se mi zdi, da je revija RIKOSS umeščena v baze DIKUL in NUK. To pomeni, da so vsebine dostopne širše in trajno arhivirane, kar daje reviji dodatno vrednost tudi z vidika ohranjanja znanja, izkušenj in razvoja področja.

Velika prelomnica je bila oblikovanje skupine stalnih sodelavcev in piscev. Ko imaš ljudi, ki revijo soustvarjajo dolgoročno, se začne graditi kontinuiteta, kakovost in prepoznaven slog revije. To je za urednika zelo pomembno.

Posebej bi poudaril tudi pomen dobre ekipe v ozadju. Ko smo k stalnim piscem dodali še profesionalno lektoriranje in tehnično podporo, je revija dobila še bolj stabilno in kakovostno obliko. Mislim, da danes RIKOSS ni rezultat dela posameznika, ampak dobro sodelujoče ekipe ljudi, ki verjamejo v pomen takšne revije.

Pomemben del razvoja revije RIKOSS in njenega poslanstva informiranja širše javnosti predstavljajo tudi vsebine, ki so nekatere ključne teme s področja življenja ljudi z okvaro vida predstavile bolj poglobljeno in trajno. V tem okviru sta izšla dva zbornika: Bela palica, ki na enem mestu predstavlja vse, kar moramo vedeti o beli palici za slepe in slabovidne, ter Louis Braille in njegov genialni izum, ki je posvečen brajevi pisavi.

Vsi, ki smo kadarkoli sodelovali pri ustvarjanju revije, vemo, kako vedno poudarjaš pomen kakovosti prispevkov. Ali lahko na kratko opišeš vlogo glavnega, odgovornega in tehničnega urednika?

Vloga urednika je precej širša, kot si ljudje običajno predstavljajo. Ne gre samo za zbiranje člankov in njihovo objavo, ampak predvsem za skrb za kakovost, usmeritev in dolgoročni nivo revije.

Velik del mojega dela je povezan z branjem in urejanjem prispevkov. Vsak članek preberem zelo natančno in pogosto avtorjem predlagam, kje bi se dalo kaj izboljšati, pojasniti ali bolj jasno zapisati. Pomembno se mi zdi, da prispevki niso samo informativni, ampak tudi razumljivi, tekoči in zanimivi za branje.

Po drugi strani pa je pomembno tudi spodbujanje ljudi k pisanju. Veliko avtorjev ima dobre izkušnje, znanje ali zgodbe, vendar niso prepričani, ali znajo to dobro zapisati. Zato jih skušam motivirati, da pišejo, hkrati pa skupaj postopoma gradimo kakovost prispevkov. Mislim, da se marsikdo skozi leta tudi sam razvije kot pisec.

Moram pa poudariti, da sem se tudi sam pisanja dolgo učil. Veliko sem pridobil skozi delo pri strokovnih in znanstvenih člankih, kot recenzent v različnih revijah, predvsem pa z branjem velike količine kakovostnih besedil. Zelo pomembni so bili tudi ljudje, s katerimi sem sodeloval skozi leta – mentorji, sodelavci in učitelji, ki so veliko dali na jasnost izražanja, jezik in način podajanja misli.

Ker sem tudi tehnični urednik, skrbim še za pripravo revije, tehnično urejanje in objavo. Pri reviji, kot je RIKOSS, je to precej zahtevnejše, kot se morda zdi na prvi pogled. Revija je namreč namenjena zelo različnim skupinam bralcev. Slepi uporabljajo svojo podporno tehnologijo, kot so govorni programi ali brajeve vrstice. Slabovidni imajo pogosto povsem drugačne potrebe glede povečave, kontrastov, preglednosti in same postavitve besedila. Po drugi strani pa revijo berejo tudi videči bralci, zato mora biti hkrati urejena tudi estetsko in vizualno pregledno.

Usklajevanje vseh teh različnih tehničnih zahtev je včasih skoraj nemogoče oziroma vsaj zelo zahtevno. Že ob manjših spremembah se lahko hitro podre oblika, preglednost ali dostopnost besedila za posamezno skupino uporabnikov.

Dodatno zahtevnost predstavlja tudi dejstvo, da revija izhaja še v posneti oziroma zvočni obliki. To pomeni, da je treba že pri pripravi člankov razmišljati tudi o poslušljivosti besedila, jasnosti zapisov in načinu, kako bo vsebina delovala v zvočni obliki.

Prav zato je priprava takšne revije precej bolj kompleksna kot priprava besedila, ki je namenjeno samo eni skupini bralcev oziroma samo eni tehnični obliki uporabe.

Kot si že omenil, v reviji lahko beremo avtorizirane prispevke o življenju in delu slepih in slabovidnih. O novih možnostih in priložnostih za izobraževanje, zaposlitev in prosti čas. Priporočila in izsledke testiranj nove specialne informacijske, komunikacijske in tehnične opreme, strokovne članke, izkušnje in vsestranske novosti, ki pripomorejo k povezanosti in vključenosti v družbo. To daje reviji širino in živost. Hkrati pa zahteva dober tim sodelavcev. Kako jih pridobivate?

Tim je nastajal postopoma in pravzaprav še vedno nastaja. Nekateri sodelavci so z revijo povezani že vrsto let, drugi se pridružijo kasneje, pogosto skozi posamezne prispevke ali sodelovanja na določenem področju.

Trenutno imamo skupino osmih stalnih piscev, ki redno sodelujejo in soustvarjajo vsebino revije, ob tem pa še precej širši krog občasnih avtorjev. Nekdo napiše en članek na leto, drugi več, tretji se oglasi takrat, ko ima kakšno zanimivo izkušnjo, projekt ali področje, ki bi ga bilo dobro predstaviti. Pri pridobivanju sodelavcev se mi zdi najpomembnejše to, da človek piše o nečem, kar res pozna ali živi. Ne iščemo nujno profesionalnih piscev, ampak ljudi z izkušnjami, znanjem, idejami in voljo, da nekaj delijo z drugimi. Veliko dobrih prispevkov nastane prav iz osebnih izkušenj ali konkretnih življenjskih situacij. Pomembno je tudi, da se ljudje pri pisanju ne bojijo preveč. Marsikdo na začetku misli, da ne zna dovolj dobro pisati, potem pa se izkaže, da ima zelo zanimivo zgodbo ali pomembno znanje. Če obstaja volja, se lahko veliko stvari skupaj tudi uredniško izboljša. Mislim, da je ena od prednosti RIKOSS-a ravno raznolikost sodelavcev.

Pri še tako utečenem delu se kdaj zatakne. Je imel RIKOSS tudi temne dni? Oziroma, je bilo izhajanje revije kdaj ogroženo?

Pravih temnih dni v smislu, da bi bilo izhajanje revije resno ogroženo, pravzaprav nismo imeli. Seveda pa so bila obdobja, ko je bilo delo bolj zahtevno, predvsem organizacijsko in časovno.

Včasih se je zgodilo, da kakšen članek ni prišel pravočasno ali da je bilo treba v zadnjem trenutku iskati dodatne vsebine, vendar so bile takšne situacije razmeroma redke. Mislim, da smo skozi leta uspeli zgraditi precej odgovoren in zanesljiv krog sodelavcev. Na tem mestu moram posebej pohvaliti tudi vodstvo Zveze slepih in slabovidnih Slovenije, ki ves čas stoji za projektom in ga podpira tudi finančno. Brez te podpore bi bilo dolgoročno izhajanje revije bistveno težje, vprašanje je, ali bi sploh še obstajala. Morda je ravno to eden od razlogov, da RIKOSS po 25 letih še vedno izhaja redno in ohranja svojo vsebinsko širino ter kakovost.

Katero področje dela urednikovanja ti je najbolj pri srcu in kaj je tisto, kar ti pri tem delu dvigne krvni tlak? Na kaj si najbolj ponosen?

Najlepši del tega dela mi je verjetno trenutek, ko preberem kakšen res dober prispevek oziroma zgodbo, ob kateri se še sam nekaj novega naučim ali pa me pozitivno preseneti. Posebej rad berem članke, kjer ljudje opisujejo svoje izkušnje, delo, projekte ali načine, kako so v življenju premagali določene ovire. Takrat se vedno znova potrdi, koliko znanja, sposobnosti in zanimivih zgodb obstaja med našimi člani. Posebno mesto ima pri meni seveda tudi tehnologija. To področje spremljam praktično od začetkov revije in še danes me navdušuje, kako hitro se razvija. V zadnjih letih me je najbolj presenetil razvoj umetne inteligence. Vidim veliko možnosti, kako lahko pomaga slepim in slabovidnim pri večji samostojnosti. Danes lahko na primer umetna inteligenca zelo podrobno opiše fotografijo, naravo ali prostor na način, ki ga prej skoraj nismo poznali. Takšne stvari so bile še pred nekaj leti skoraj znanstvena fantastika.

Kar pa mi pri uredniškem delu včasih dvigne krvni tlak, je predvsem površnost oziroma situacije, ko bi se dalo z malo dodatnega truda nekaj narediti precej bolje. Ne gre toliko za napake, saj so te normalne, ampak bolj za občutek, da nekdo ni vložil dovolj energije v svoje delo ali besedilo. Najbolj ponosen pa sem na to, da je RIKOSS po 25 letih še vedno živ, aktiven in vsebinsko raznolik. Pa tudi na to, da je okoli revije nastala skupina ljudi, ki verjame v pomen kakovostnih vsebin, sodelovanja in deljenja znanja. Mislim, da je to največja vrednost, ki jo je revija skozi leta ustvarila.

Kdo pa so bralci revije in kako jih pridobivate?

Bralci revije so precej raznoliki, kar se mi zdi ena od posebnosti RIKOSS-a. Približno polovico predstavljajo slepi in slabovidni oziroma ljudje z različnimi težavami z vidom, tudi takšni, ki nimajo formalnega statusa, a jih zanimajo informacije o tehnologiji, prilagoditvah, izkušnjah in možnostih za bolj samostojno življenje.

Posebno sem vesel, ko se oglasi kdo, ki mu je kakšen članek konkretno pomagal ali pa je prek revije odkril rešitev, za katero prej sploh ni vedel, da obstaja.

Drugi del bralcev predstavljajo videči. To so svojci, prijatelji, študenti, strokovni delavci, učitelji, različne institucije, včasih tudi odločevalci ali ljudje, ki jih preprosto zanima, kako živijo ljudje z okvaro vida in s kakšnimi izzivi se srečujemo.

Mislim, da ima RIKOSS ravno zaradi tega nekoliko posebno vlogo. Ni namenjen samo eni skupini ljudi, ampak skuša graditi most med skupnostjo slepih in slabovidnih ter širšo družbo.

Bralce pridobivamo predvsem prek priporočil, sodelovanj, spletne dostopnosti revije in različnih predstavitev. Veliko pomeni tudi to, da ljudje revijo priporočajo naprej, kadar v njej prepoznajo kakovostne in uporabne vsebine. Mislim, da se prav na tak način skozi leta najbolj naravno širi tudi krog bralcev.

Kakšni so morda skriti načrti za prihodnost?

Pravzaprav ni kakšnih posebej skritih načrtov, so pa želje in ideje, kako bi revijo še razvijali naprej. Ena od glavnih želja je zagotovo ta, da bi RIKOSS dosegel še več bralcev, najprej v Sloveniji, morda pa nekoč tudi širše.

Tiho upam, da bi se v prihodnosti lahko povezali tudi s kakšno podobno revijo ali organizacijo iz tujine. Danes se svet precej hitreje povezuje, dodatno pa nove možnosti odpira tudi umetna inteligenca, predvsem na področju prevajanja in dostopnosti vsebin. Kar je bilo še nekaj let nazaj utopija, danes postaja realna možnost. Nekateri pogovori v tej smeri so sicer že potekali, vendar za zdaj še ni nič konkretnega. Se mi pa zdi pomembno, da ostajamo odprti za razvoj in nove ideje.

Po drugi strani pa si ne želim, da bi revija rasla samo zaradi rasti same. Pomembneje se mi zdi, da RIKOSS ohrani svojo kakovost, iskrenost in uporabno vrednost za bralce. Če to uspe ohraniti tudi v prihodnje, potem mislim, da je na pravi poti.

Marino, v imenu bralcev in soustvarjalcev revije RIKOSS se ti iskreno zahvaljujem za ves vloženi trud, ki ga kot pobudnik revije, glavni in odgovorni tehnični urednik že 25 let vlagaš v to, da je revija kvalitetna, aktualna in živa. Za vztrajnost na začrtani poti, zlasti pa še za vse vzpodbudne in poučne besede sodelavcem, ko se znajdemo v zagati in potrebujemo pomoč in podporo.

Na vrh

AVTOPORTRET: **Alen Kobilica**

Od vsega si najbolj želim svoja otroka pogledati v oči

Urednica rubrike: *Metka Pavšič*

V avtoportretu spoznavamo življenjsko pot Alena Kobilice, ki je preplet športa, mode, vztrajnosti in nenehnega premikanja meja mogočega. Kot mladenič je bil predan športu, pozneje pa ga je življenje popeljalo med najuspešnejše svetovne manekene. Po izgubi vida zaradi posledic zdravljenja možganskega tumorja se je uspešno prilagodil novim okoliščinam in se posvetil parašportu ter dosegel številne vrhunske rezultate. Ob tem je soustanovil podjetje Indy & Pippa z ekološkimi izdelki in center Vidim cilj. S svojim delovanjem spodbuja vključevanje, aktivnost in vero v lastne sposobnosti.

Moja življenjska pot se je pričela 30. avgusta 1970 v Kopru. Ko mi je bilo pet let, smo se preselili v Ljubljano. Oče je bil Ljubljančan, mama Koprčanka, zato sem bil ves čas močno povezan tudi z Obalo. Osnovno šolo sem obiskoval v Kosezah, kamor bosta, kako zanimivo, hodila v šolo tudi moja dva otroka, poletja pa sem preživljal pri starih starših na Obali. Že kot otrok sem bil zelo radoveden in ves čas v gibanju. Dedek se je potapljal in to je bila tudi nekakšna moja športna osnova. Oče je bil odličen nogometaš, zato sem začel trenirati nogomet. Igral sem ga dolga leta, tudi v mladinskih selekcijah, bil sem celo v širšem izboru slovenske reprezentance. A nikoli me ni zanimala samo ena stvar. V športu sem želel poskusiti vse in zato nisem šel profesionalno v en sam šport. Morda se sliši nenavadno, a prav zaradi ljubezni do športa se nisem tako odločil.

Z dobrim prijateljem sva se za srednjo šolo odločila za lesarsko šolo. Bil je čas usmerjenega izobraževanja in načrtovano je bilo, da odidem po srednji šoli na Biotehnično fakulteto in potem v tujino v tedaj uspešno podjetje Slovenijales, a sem hitro spoznal, da to ni moja pot. Vedno me je vleklo v šport in delo z mladimi. Ni lepšega občutka, kot ko nekdo misli, da nečesa ne zmore, potem pa vidiš tisti žar v očeh, ko otrok ugotovi, da zmore. Zato sem šel na Fakulteto za šport in jo tudi uspešno zaključil. Naredil sem tudi licenco za profesionalnega reševalca iz vode, tudi v tujini, več let delal v Strunjanu, kasneje pa pridobil še druge licence, med drugim za učitelja plavanja, učitelja in trenerja smučanja, teka na smučeh in drugo.

V svet mode sem zašel povsem po naključju. Sedel sem v lokalu pri stadionu Ilirija, ko sta me ogovorila neka gospodična in gospod. Rekla sta, da snemata kampanjo za spodnje perilo, in me vprašala, ali bi sodeloval. Ker sem radoveden človek, sem rekel: »Zakaj pa ne?« Tako se je začelo. Najprej sem delal v Sloveniji – modne revije, fotografiranja, kampanje. Takrat še ni bilo toliko agencij, veliko je šlo prek osebnih vabil fotografov. Vesel sem bil, da sem imel dobro plačano študentsko delo.

A zgodilo se je nepričakovano. S kolegom sva imela svojo turistično agencijo in med vodenjem turistične skupine v Grčiji sem spoznal ljudi iz modne industrije v Milanu. Povabili so me k sodelovanju. Rekel sem si, da grem za tri tedne, da si ne bom kasneje česa očital. Na Tednu mode v Milanu me je opazil sam Giorgio Armani. To je bil res izjemen začetek. G. Armani je bil osebno vključen v celoten proces dela, od izbire modelov do zadnjega trenutka pred modno revijo. Bil je velik profesionalec. Moda je potem postala velik del mojega življenja. Štirinajst let sem profesionalno delal v tujini – Milano, Pariz, London, New York, Cape Town, Miami. Delal sem več let modne revije za Armani, svetovno kampanijo za parfum Aquaman by Rochas in ure Bulova ter druge znamke. Zaradi tega dela sem videl praktično ves svet.

Leta 2008 pa se je moje življenje zelo spremenilo. Začel sem opažati, da nekaj ni v redu z menoj. Bil sem brez energije, težko sem se zbral, pozabljal sem sredi stavka, pri pisanju sem ponavljal črke, pri športu sem začel spregledovati žogo. Osebna zdravnica mi je rekla, da imam verjetno krizo srednjih let, jaz pa sem vedel, da ni samo to. Komaj sem jo prepričal, da mi je dala pregledati kri. A ugotovili so, da je leta v izvrstnem stanju. Prijatelj mi je svetoval, naj si dam pregledati še glavo. Šel sem na magnetno resonanco in izvedel, da imam tumor. Imel sem benigni meningiom, tumor, ki je rastel iz možganske ovojnice in pritiskal na možgane. Ko sem izvedel za diagnozo, sem, prav neverjetno, občutil olajšanje. Končno sem vedel, zakaj sem se počutil tako slabo. Tumor so odstranili in energija se mi je takoj vrnila. Potem pa se je začelo zapletati, hitro sem začel izgubljati vid. Zaradi vnetja in težav po operaciji sem imel v letu in pol pet operacij glave. Na koncu sem vid popolnoma izgubil. Seveda je bil to šok. Ampak nisem tega vzel kot konec. Rekel sem si: »Do 38. leta sem videl popolnoma normalno, zdaj pa poglejmo, kaj lahko potegnem iz te situacije.«

In tako sem zašel v parašport. Najprej v paraplavanje, potem v paratriatlon. Postal sem večkratni državni prvak v plavanju in paratriatlonu. Na svetovnem prvenstvu v plavanju sem bil sedmi, v paratriatlonu pa sem dosegel največje uspehe: tri zmage v svetovnem pokalu, drugo mesto na evropskem prvenstvu, tretje mesto v svetovni seriji in več uvrstitev med najboljših pet na svetu. Še vedno treniram, vendar je pri paratriatlonu ključen partner. Na tekmi mora biti ista oseba z mano pri plavanju, kolesarjenju in teku, zato mora biti tudi sam dober triatlonec. Disciplina obsega 750 metrov plavanja, 20 kilometrov kolesarjenja in 5 kilometrov teka. Najhitreje sem vse troje opravil v manj kot eni uri. Bilo je v Ženevi.

Sem tudi član Medobčinskega društva slepih in slabovidnih Ljubljana, kjer sem na začetku dobil nekaj osnov uporabe bele palice in orientacije, a veliko sem razvijal tudi sam. Vedno sem imel zelo dober občutek za prostor, ravnotežje in gibanje. Tudi danes se mi zgodi, da med vožnjo vem, kje smo, čeprav ne vidim, sam prepoznam ovinke, naklone, občutek prostora. Telo si marsikaj zapomni. Naj povem, da nisem šel skozi proces formalne rehabilitacije. Pametni telefon mi je najpomembnejši tehnični pripomoček, z njim delam praktično vse: kličem, pišem, uporabljam aplikacije, banko, fotografiram, objavljam, uporabljam umetno inteligenco. Tehnologija gre naprej in mi ji moramo slediti.

Sem soustanovitelj podjetja Indy & Pippa (indyandpippa.com), kjer delamo ekološke, rastlinske izdelke brez glutena in rafiniranega sladkorja – sladolede, namaze, granole in podobno. Proizvodnjo imamo v Trzinu, prisotni pa smo v Sloveniji, na Hrvaškem in širše.

Zelo pomemben del mojega življenja pa je center Vidim cilj. Ustanovili smo ga za otroke z razvojnimi specifikami. Začeli smo s slepimi in slabovidnimi otroki, potem so se pridružili otroci z amputacijami, cerebralno paralizo, avtizmom in drugi. Prihajajo iz vse Slovenije. Vadbe so za otroke brezplačne, financiramo pa se s pomočjo dobrih ljudi, podjetij in mojih motivacijskih govorov. Ko me podjetja povabijo kot govorca, se vedno odpovem honorarju in prosim, da donacijo namenijo centru. Leta 2016 mi je predsednik Borut Pahor za to delo podelil jabolko navdiha.

Moje življenje je še vedno polno izzivov. Rad se lotevam stvari, ki niso samoumevne. Kot prvi slepi sem se leta 2025 udeležil tekmovanja Goni Pony na Vršič s tandemom, narejenim posebej zame. Zdaj se odpirajo vrata tudi drugim slepim kolesarjem, kar me zelo veseli. Pripravljam se tudi na Spartan, tekmovanje z ovirami, ki je podobno vojaškemu poligonu – plezanje, vlečenje, preskakovanje, premagovanje različnih ovir. Poleg tega sem povabljen tudi na Pogi Challenge. Zelo aktualen je tudi dogodek Tandem nasmehov, ki ga pripravljamo v sodelovanju z Lions klubi ljubljanske regije, podjetjem Rog in centrom Vidim cilj. Gre za dogodek s Poni tandemi, kjer bodo ljudje lahko izkusili vožnjo v tandemu in tudi občutek, kako je, če se brez vida prepustiš videčemu sokolesarju. Namen je približevanje kolesarjenja ranljivim skupinam, povezovanje, ozaveščanje in nasmejani obrazi.

Imam čudovito partnerko Majo in dva otroka. Sin Val Alen je rojen leta 2020, hčerka Inti Aurora pa leta 2023. Majo sem sicer poznal že kot videč in sicer iz medijev, ko je pela pri skupini Unique. Zdaj se vrača v glasbene vode, kar me zelo veseli. Zanjo bomo stiskali pesti na Festivalu melodij morja in sonca 4. julija. Družina mi pomeni ogromno, otroka mi dajeta smisel. Spregledati. In pogledati moja otroka v oči. To je tisto, kar si od vsega najbolj želim v prihodnje. Oči so res ogledalo duše. V njih vidiš iskro, veselje, žalost, vidiš življenje.

Sicer pa želim naprej razvijati svoje projekte, pomagati otrokom, ostati aktiven in radoveden. Kot sem že zapisal, me je prav radovednost vedno gnala naprej.

Na vrh

IZ SKRINJE SLEPOPISJA: **Bloudkova nagrajenca med golbalisti**

Osemdeset let igre z zvenečo žogo (1. del)

Avtor in sodelavec: *Stane Padežnik*

Da ne bi utonila v jezeru pozabe sijajna vrhunska športnika, slepa paraolimpionika, Darko Kisovec in Rajko Kopač, člana jugoslovanske golbal reprezentance, ki je v osemdesetih letih na paraolimpiadah osvojila bronasto in zlato medaljo, sem se ob prvi obletnici njunega prejema Bloudkove nagrade odločil iz skrinje slepopisja potegniti njuno zgodbo ter orisati širom sveta uveljavljen šport, igro z zvenečo žogo, s katero so si tudi člani slovenske reprezentance prislužili Bloudkovo plaketo.

Glede na razširjenost te igre v nekdanji skupni jugoslovanski federaciji ter v samostojni Sloveniji, jo upravičeno štejemo za nesnovno kulturno dediščino slepih in slabovidnih, saj je to specifična igra, ki je ne igrajo videči in je prilagojena za osebe z večjo okvaro vida.

Igra z zvenečo žogo

Pojavila se je leta 1946 v Avstriji, ko sta se skupini nemških in avstrijskih vojnih veteranov s poškodovanim vidom na rehabilitaciji v nekem zdravilišču pričeli ukvarjati z rekreacijo, ki bi lahko imela rehabilitacijske učinke. Zunanjost nogometne žoge so obdali z mrežo, na kateri so bili nanizani kovinski zamaški za steklenice, ker pa je prišlo do poškodb igralcev, so spoznali, da je bolje žogo ozvočiti odznotraj. Prva pravila igre z njo na igrišču, velikem kot je odbojkarsko, sta postavila Avstrijec Franz Lorenzen in Nemec Sep Reindel, s tem pa se je rodil golbal, ki je postal eden najbolj popularnih športov za osebe z okvarami vida. Z njim se na zanimiv in dinamičen način spodbuja delovanje vitalnih fizičnih funkcij organizma in potreba po gibanju ter krepi visoka stopnja koncentracije. (Vir: Globalni gospodin golbal, Zoran Poleksić).

Sodobna pravila in potek igre

Za tiste, ki to specifično igro premalo poznajo, naj navedem, da se igra na igrišču, dolgem 18 m in širokem 9 m. Razmejeno je s taktilnimi črtami, da se igralci bolje orientirajo. Žoga ima v notranjosti zvončke, da jo igralci lahko slišijo, vsi pa nosijo zatemnjena očala, da so pogoji za vse enaki. Naloga igralcev je, čim močneje zalučati žogo, da se odkotali na drugo stran igrišča, s ciljem prebiti obrambo nasprotnega moštva in se znajti v njihovem golu. Igralci poskušajo ubraniti prodor žoge s svojimi telesi. Igra traja dvakrat po dvanajst minut s čistim časom, kar pomeni, da se čas ob premoru ustavi. Zveneča žoga tehta 1,25 kg, narejena je iz gume, odprtine na njej pa ji omogočajo, da prihaja iz nje zvok zvončkov. Da bi jih tekmovalci lahko slišali, mora vladati v dvorani med igro popolna tišina! Barva žoge je modra, da jo sodniki in gledalci bolje vidijo na igrišču. Goli so iz aluminija, čvrsto pritrjeni v tla, in se raztezajo prek celotne širine igrišča, to je 9 m, visoki pa so 1,3 m. Obramba je zaradi širine gola zelo zahtevna. Mreža na golih preprečuje žogi, da bi se po zadetku odkotalila daleč stran. Igro sodita dva sodnika, sodelujeta pa tudi časomerilec in zapisnikar. Igralci branijo območje svoje ekipe, kar je celotna 9 metrska širina igrišča

in 6 m dolžine oziroma globine igrišča. Razdeljeno je na dva dela: orientacijski del, ki je bližje golu, ter pristajalni del, kjer igralci običajno ležejo, ko branijo strel. Pri obrambi sodelujejo vsi trije igralci. V sredini je center, ki pokriva največji del polja, ob strani pa sta krilna igralca. Ko zaslišijo strel, vsi trije hitro ležejo na tla in se popolnoma iztegnejo pravokotno na izstreljeno žogo, da pokrijejo čim več polja, pri čemer uporabljajo tudi iztegnjene roke. Delovati morajo usklajeno, da ne bi pustili vrzeli v obrambi, skozi katero bi ušla žoga v gol. Po obrambi se morajo hitro pobrati, ker se igra takoj nadaljuje.

Nastopi na paraolimpijskih igrah

Golbal, prvotno imenovan rolbal, je postal paraolimpijska disciplina leta 1976 za moške ekipe, za ženske pa leta 1984. Moška jugoslovanska reprezentanca je na paraolimpijadah nastopala leta 1980, 1984 in 1988. V New Yorku je 1984 osvojila bronasto, v Seulu leta 1988 pa zlato medaljo. Slovenska golbal reprezentanca je na paraolimpijskih igrah nastopila večkrat. Prvič leta 1992 v Barceloni in zadnjič v Pekingu 2008. Priprave reprezentanc so bile fizično in psihično zelo zahtevne in naporne, podobno kot pri športnikih neinvalidih. Glavni poudarek je bil na razvijanje orientacije v prostoru in poslušanju zveneče žoge. Igralci so se morali privaditi popolni temi z zavezanimi očmi, da so bili na tekmovanjih vsi izenačeni, ne glede na ostanek vida.

Dvojni paraolimpionik Darko Kisovec

Med dobitniki najvišjega državnega priznanja za vrhunski šport, Bloudkove nagrade, je bil 9. junija 2025, med štiriintridesetimi prejemniki za nazaj tudi dvojni paraolimpionik Darko Kisovec, rojen 21. decembra 1955. Zato me je zanimalo, kakšna je bila njegova športna kariera, s katero si je zaslužil to najdragocenejšo nagrado.

Odgovor: »Vid sem popolnoma izgubil med obiskovanjem prvega razreda osnovne šole, v Zavodu za slepo in slabovidno mladino, 1962. Tam so mi privzgojili veselje do športa. Bil sem živahen in razposajen fant, toda ker nisem mogel igrati nogometa tako kot slabovidni, smo se slepi pričeli igrati z medicinko in jo metali od ene do druge klopi, ki so bile postavljene za gol. Kasneje smo dobili zvenečo žogo in se z njo igrali rolbal, ki se je z leti preimenoval v golbal. Imeli smo srečo, da smo v Zavodu imeli nekaj dobrih pedagogov telesne vzgoje. To so bili: Rudi Samec, Breda Franc, Erlest Mrguč, Milan Guzel, posebej pa je izstopal Roman Kavčič, ki je prišel v Zavod še v svojih študentskih letih kot vzgojitelj. On nas je tudi navdušil za smučanje. V Škofji Loki, na dvoletni telefonsko administrativni šoli za slepe in slabovidne, se je moja športna pot nadaljevala. Imeli smo vzgojitelja Dušana Šmida, ki je bil velik športnik: veslač, judoist, igralec ragbija. Podprl nas je, da nam je šola kupila uteži, s katerimi smo lahko krepili mišice v tako imenovani »kvihtarnici«, v eni izmed izpraznjenih internatskih spalnic.

S tekom (kot atletsko disciplino – op. a.) sem se ukvarjal, kadar sem dobil kakšnega prijatelja za spremstvo. Leta 1971 pa so me prvič poslali na tekmovanje v smučarskem teku, ki je bilo na Uskovnici. Začela se je moja športna pot tekmovanja

na smučeh. 1972 naju je šola s slabovidnim Maksom Vinškom poslala na jugoslovansko prvenstvo v Mojstrano na 15 kilometrski tek. Osvojil sem četrto mesto, kar je bil za sedemnajstletnika že kar velik uspeh. Največjega pa sem dosegel leta 1976, ko sem se uvrstil v jugoslovansko reprezentanco in z njo nastopil na prvih zimskih paraolimpijskih igrah v smučarskem teku na Švedskem v mestu Ornskoldsvik. Od slepih sva Jugoslavijo zastopala Štefan Hudolin in jaz. Na žalost se takratni najboljši slabovidni smučarski tekač Nace Kanc ni uvrstil v reprezentanco.

Izkazalo se je, da smo bili popolni amaterji in volonterji. Jaz namreč nisem imel svojega spremljevalca, zato sem za to vlogo dobil nekega švedskega vojaka. Za visok rezultat nismo imeli pogojev. Z lesenimi smučmi ter ne najboljšimi mažami sem osvojil devetnajsto mesto na 15 km, štiriindvajseto na 10 km, večji uspeh pa smo imeli s štafetnim tekom, ko smo osvojili peto mesto. Deset let za tem sem sodeloval na svetovnem smučarskem prvenstvu na Švedskem s Francijem Vodenikom. Spremljal me je Jože Moder. Na nekem vzponu sem pospešil, spremljevalec je ostal zadaj, na spustu in ovinku pa sem se obrnil nazaj in zaklical: »Jože, Jože!« Kar so z veseljem pokazali na švedski televiziji kot atrakcijo. Za tek na 30 km naslednjega dne se mi je za spremljevalko ponudila finska tekačica Marja-Liisa, ki je dve leti pred tem v Sarajevu na olimpijskih igrah osvojila nekaj medalj. Bil sem malo v strahu, kako bova tekla, ona vrhunska, jaz pa »pikzigmar«. Zanimalo jo je, če imam s seboj pijačo za osvežitev. Seveda je nisem imel in začudena je rekla: »Ja kako, saj moraš piti vsakih 5 km!« Osramočen sem priznal, da na to nismo niti pomislili. »Bodo pa okrepčevalnice dobre,« je sklenila in dobro sva odtekla vso progo. Hočem povedati, kako neprofesionalno slabo opremljeni smo v tistih letih pristopali k vrhunskemu športu. S tem se je zaključila moja smučarsko tekaška kariera.«

Bloudkove nagrade pa najbrž nisi dobil za sodelovanje na zimskih paraolimpijskih igrah. Bil si vrhunski športnik tudi v golbalu. Nam lahko zaupaš, kako je potekala tvoja pot do medalj v tem športu z zvenečo žogo?

Odgovor: »Ljubezen med nami slepimi fanti do tega športa je bila velika že v Zavodu v šestdesetih letih, ko smo igrali in tudi že nastopali na republiškem prvenstvu. V sedemdesetih letih je bila ta igra tako popularna med slepimi, da je bilo po 16 do 18 ekip. Vsako društvo je imelo po dve ali tri golbal ekipe. Republiško prvenstvo je zaradi tega trajalo dva dneva. Po končanem šolanju v Centru slepih in slabovidnih sem se vključil v športno sekcijo Medobčinskega društva slepih in slabovidnih v Kranju, kjer so že dolgo igrali to igro, takrat še imenovano rolbal. Ekipo smo sestavljali Štefan Hudolin, Tone Čebul, Marjan Zupan in jaz, v pomoč je bil Zvonko Pirc. Privabljali smo še druge, ki so imeli kaj časa. Preobrat je nastopil, ko se je iz šole za fizioterapevte v Beogradu vrnil Emil Muri in se nam pridružil. Z njim smo pričeli trenirati bolj resno in najeli telovadnico za enkrat na teden. Štefan, Emil in jaz smo na republiškem prvenstvu kmalu dosegli četrto ali peto mesto.

Prek Emilovih poznanstev s sošolci smo se udeleževali turnirjev po Jugoslaviji. Sprva nismo bili posebno uspešni. Na jug, kot smo rekli, smo potovali z vlakom. Včasih nam je društvo plačalo spalnik, drugič spet ne in smo se peljali na knjižico voženj s popusti za slepe in slabovidne. Izkušnje z juga so nam dale vedeti, da potrebujemo nekoga, ki ima močan met, kajti brez takega soigralca nismo mogli pričakovati

večjega uspeha. Naposled smo le pridobili Rajka Kopača in formirana je bila dobra ekipa (še Rajko, Darko in Emil), ki so jo pričeli vabiti na turnirje v počastitev vsemogočih praznikov. Zelo močna turnirja sta bila v Novem sadu in v Zagrebu. Nekoč, ko smo na slednjem zasedli drugo mesto, so Emila nekdanji sošolci golbalisti začudeno vprašali: »Ja kakšno ekipo pa si pripeljal s seboj?«

Spomnim se anekdote, ko smo igrali proti ekipi Osijeka, takrat eni najmočnejših v državi. Nikakor nam niso mogli dati gola. Ko pa se je sodnik razkoračen postavil pred mene, je priletela žoga med njegovimi nogami in dobili smo gol. To se je zgodilo zato, ker mi je zastiral sluh. Po končani tekmi sem šel za njim in se kolerično pritožil.«

Fotografija 1: Bloudkova nagrada 9. 6. 2025, ki jo je Darko Kisovec dobil za srebrno medaljo na evropskem prvenstvu na Danskem 1983, za zlato medaljo, prav tako na evropskem prvenstvu na Poljskem 1985, ter za bronasto medaljo na paraolimpijadi 1984. Vsa ta odličja je osvojil z jugoslovansko golbal reprezentanco (foto: Špela Stibilj)

Kdaj in kako pa si se uvrstil v jugoslovansko golbal reprezentanco?

Odgovor: »Po vseh turnirjih, ko smo osvojili nekaj pokalov, sem imel leta 1979 smolo in zbolel. Na igrišče sem se počasi vrnil leto za tem. Spoznali smo, da bo potrebno sestaviti reprezentanco Republike Slovenije, če želimo biti še močnejši. Ideja je padla na plodna tla. Bil sem njen član in udeleževali smo se državnih prvenstev. Leta 1982 na prvenstvu v Zadru, ko nas ni mogla premagati reprezentanca Hrvaške, so podaljševali tekmo toliko časa, da smo dobili gol. Hrvati so zmagali in postali državni prvaki. Tedaj sem se zaklel, da jih bomo drugo leto premagali. Ne vem, kako je prišlo do tega, da smo Slovenijo zastopali samo igralci iz Kranja, Rajko Kopač, Emil Muri, Darko Kisovec in Janez Potočnik.

Tako kot pri smučarskem teku, se je tudi pri golbal reprezentanci dogajala improvizacija. Medtem ko so druge republiške reprezentance prihajale na kraj prvenstva en dan prej in stanovale v hotelu, smo se mi s trenerjem Ivanom Lunarjem odpravili od doma šele zjutraj s »stoenko«. V Zagreb smo prišli pol ali eno uro pred

začetkom tekmovanja, se preoblekli in že začeli igrati. Na srečo smo igrali fantastično in osvojili naslov državnega prvaka. Po podelitvi medalj so ostali odšli v hotel na žur, mi pa takoj nazaj domov, brez večerje in zabave. Trener Tomo Teofilov me je po tistem uvrstil v reprezentanco Jugoslavije, ki je leta 1983 nastopila na evropskem prvenstvu na Danskem v Kopenhagnu. Zame je bilo to veliko presenečenje, bil sem šokiran. S soigralci sem se težko ujel, posebno s trenerjem. Osvojili smo srebrno medaljo.

Leto za tem se je v jugoslovansko reprezentanco uvrstil tudi Rajko Kopač, za nastop na paraolimpijskih igrah 1984 v New Yorku. Imeli smo štirinajst dni skupnih priprav, toda trener Teofilov jih je hotel izvesti na silo. Spomnim se, da smo igrali v Umagu na igrišču za rokomet, podlaga je bila hrapava, trener pa je zahteval, da igramo v kratkih hlačkah in majicah, zaradi česar smo bili vsi popraskani in potolčeni, pa še samo pet nas je bilo. Ker bi lahko prišlo do resnih poškodb, mi je bilo vsega dovolj in rekel sem mu, da tako ne moremo naprej. Potrebujemo majice z dolgimi rokavi, dolge hlače in drugo ustrezno zaščitno opremo. Ko se je le potrudil in vse zagotovil, pa se je izkazalo, da nas bo na paraolimpijadi namesto šest zgolj pet igralcev, ker menda ni bilo dovolj denarja.

Fotografija 2: Darko Kisovec z bronasto medaljo iz 1984 (foto Špela Stibilj)

Sam sem se poškodoval že med prvo tekmo in odpeljali so me v bolnišnico. Dva dneva sem moral ležati, ker sem imel pretres možganov, v nadaljevanju tekmovanja pa smo prišli do polfinala. Ker je bila naša naslednja nasprotnica reprezentanca Egipta, s centrom, ki na celem turnirju ni prejel niti enega gola, smo izgubili tekmo ter se nato z italijansko ekipo borili za tretje mesto. Premagali smo jo s 3 proti 0 in tako osvojili bronasto paraolimpijsko medaljo v sestavi: Rajko Kopač, Darko Kisovec, Špiro Zrilić, Marinko Vidaić in Dragan Srebčević. Leto kasneje, 1985, sem zadnjič sodeloval z jugoslovansko reprezentanco na evropskem prvenstvu na Poljskem, kjer smo osvojili zlato medaljo. Po tistem sem še igral golbal, a nič več v reprezentanci. V njej je ostal samo Rajko.«

Na vrh

POPOTNIŠKI UTRINKI: **Turizem brez meja**

Avtorica: *Tanja Turičnik*

Urednica rubrike: *Metka Pavšič*

Prispevek opisuje razvoj dostopnega turizma za slepe in slabovidne osebe. Predstavljene so različne agencije, ki organizirajo prilagojena potovanja po Evropi, Ameriki in Aziji. Njihove storitve vključujejo opisno interpretacijo okolja, tipne modele in podporo spremljevalcev. Programi združujejo kulturne oglede, naravo, športne aktivnosti in kulinarična doživetja. Skupna značilnost vseh agencij je individualna prilagoditev potrebam potnikov. Dostopni turizem omogoča varnejše, bogatejše in bolj samostojno doživljanje sveta.

Turizem je ena najhitreje rastočih globalnih dejavnosti, vendar dolgo časa ni bil prilagojen potrebam slepih in slabovidnih oseb. Tradicionalne turistične ponudbe namreč temeljijo predvsem na vizualnih doživetjih, kot so ogledi znamenitosti, panoramski razgledi in vizualni interpretaciji kulturne dediščine. V zadnjih desetletjih so se pojavile specializirane potovalne agencije, ki razvijajo inovativne pristope, s katerimi potovanja približujejo tudi ljudem z okvaro vida. Takšne agencije temeljijo na ideji dostopnega turizma (angl. accessible tourism). Slednja poudarja pravico vseh ljudi do potovanja in kulturnega udejstvovanja (Blind Globetrotters, 2024).

Ker sem v prejšnji številki predstavila izkušnje iz svojih potovanj, v tokratni številki predstavljam nekatere turistične agencije, ki so posebej specializirane za organizacijo potovanj za slepe in slabovidne osebe. Verjamem, da bi veliko slepih in slabovidnih oseb v Sloveniji želelo potovati z njimi, pa morda niti ne vedo, da takšne agencije v tujini obstajajo. Zato v prispevku predstavljam ključne informacije, ki bi komu lahko pomagale pri načrtovanju samostojnega potovanja. Žal take specializirane agencije v Sloveniji še nimamo. Ob tem je treba poudariti, da je za tovrstna popotovanja potrebno znanje angleškega jezika.

Traveleyes

Traveleyes je ena najbolj znanih turističnih agencij, ki se ukvarja z organizacijo potovanj za slepe osebe, s sedežem v Veliki Britaniji. Agencijo je leta 2014 ustanovil slepi podjetnik Amar Latif. Gre za prvo komercialno turistično podjetje, ki organizira skupinska potovanja za slepe in videče osebe skupaj (Traveleyes, 2024). Posebnost njihovega modela je ta, da v skupinah skupaj potujejo tako slepi kot videči udeleženci. Videči potniki pomagajo opisovati okolje, slepi pa lahko potujejo samostojno, brez potrebe po dodatnem spremstvu (družina, prijatelji). Programi vključujejo različne tipe potovanj, kot so mestni oddihi, kulturna potovanja, naravoslovne ture in aktivni dopusti (Traveleyes, 2024). Velik poudarek namenjajo multisenzornemu doživljanju destinacij. Udeleženci spoznavajo kulturo skozi okus hrane, zvoke mest, glasbo, tipne modele arhitekture ali vonje lokalnega okolja. Takšen pristop omogoča bogato turistično izkušnjo ne glede na vid in krepi sodelovanje med slepimi ter videčimi osebami. Videči potniki imajo tako pri plačilu potovanja nekaj popusta, saj se od njih pričakuje, da bodo pomagali slepim osebam (Traveleyes, 2024).

Tour de sens

Nemška agencija **Tour de sens** razvija potovanja, ki temeljijo na izkušnjah vseh čutov. Programi vključujejo tipne zemljevide, 3D modele mest in zvočne posnetke, ki pomagajo slepim potnikom ustvariti predstavo o prostoru (Tour de sens, 2024). Agencija organizira potovanja po Evropi, Aziji in Ameriki, pri čemer sodelujejo vodniki, ki so posebej usposobljeni za opisno interpretacijo okolja. Programi združujejo naravo, kulturno dediščino in lokalno tradicijo, kar omogoča celovito doživetje destinacije (Tour de sens, 2024). Pomemben element njihove ponudbe je tudi možnost spremstva v razmerju 1:1, kar pomeni, da ima slepi potnik na voljo podporo spremljevalca, če potuje sam (Tour de sens, 2024).

Mind's eye Travel

Organizacija **Mind's Eye Travel** ponuja prilagojene turistične storitve za slepe in slabovidne osebe. Ponuja možnosti potovanja predvsem po ZDA in Kanadi – Severni Ameriki. Njihove storitve vključujejo prilagajanje programov, podporo pri organizaciji potovanja in informacije o dostopnosti destinacij (Society for Accessible Travel and Hospitality, 2024). Agencija sodeluje z različnimi turističnimi ponudniki in skrbi, da so potovanja varna in dostopna. Pomemben del njihovega dela je svetovanje potnikom glede izbire destinacije in prilagoditev programa glede na stopnjo okvare vida (SATH, 2024).

Accessible Cruise and Travel

Podjetje **Accessible Cruise and Travel** organizira križarjenja in počitnice za osebe z različnimi oblikami oviranosti, vključno s slepimi udeleženci. Ponudba vključuje prilagojene aktivnosti in podporo med potovanjem (Society for Accessible Travel and Hospitality, 2024). Takšne agencije pogosto sodelujejo s turističnimi ponudniki, ki zagotavljajo dostopne nastanitve, prilagojene prevoze in usposobljeno osebje, kar omogoča bolj varno in udobno potovanje (SATH, 2024).

Seable Holidays

Agencija **Seable Holidays** je socialno podjetje, ki organizira skupinska in individualna potovanja za slepe in slabovidne osebe. Njihovi programi vključujejo posebej usposobljene spremljevalce, ki nudijo podporo pri orientaciji, opisovanju okolja in izvedbi aktivnosti (Seable, 2025). Podjetje poudarja individualni pristop, saj vsako potovanje prilagodijo potrebam posameznika ali skupine. Aktivnosti vključujejo kulturne oglede, športne dejavnosti (npr. potapljanje ali pohodništvo) ter kulinarična doživetja. Organizatorji poskrbijo tudi za logistiko, dostopnost nastanitev in varnost udeležencev (Seable, 2025). Seable Holidays poudarja, da potovanja izboljšujejo samozavest in samostojnost slepih oseb ter prispevajo k večji socialni vključenosti (Seable, 2025).

LanzAbility

LanzAbility je specializirana turistična agencija na Kanarskih otokih, ki organizira prilagojene počitnice za osebe z različnimi oblikami oviranosti, vključno s slepoto in

slabovidnostjo. Podjetje deluje na otoku Lanzarote in ponuja celostno organizacijo potovanja: prilagojene nastanitve, prevoz, spremljevalce in prilagojene aktivnosti (LanzAbility, 2025). Posebnost agencije je t. i. senzorični program, namenjen slepim in slabovidnim potnikom. Program temelji na doživljanju destinacije prek drugih čutov - tipa, sluha, vonja in okusa. Aktivnosti vključujejo stik z živalmi, okušanje lokalne hrane, izdelavo dišečih olj ali obisk tradicionalnih delavnic (LanzAbility, 2025). Podjetje poudarja individualno prilagajanje storitev, saj vsaka oviranost zahteva drugačen pristop. V proces načrtovanja potovanja so vključeni spremljevalci, vodniki in drugi strokovnjaki, ki pomagajo zagotoviti varno in prijetno izkušnjo (LanzAbility, 2025).

Planet Abled

Ena bolj prepoznavnih novejših agencij na področju dostopnega turizma je **Planet Abled**, ki organizira potovanja za osebe z različnimi oblikami oviranosti, vključno s slepimi in slabovidnimi potniki. Podjetje je bilo ustanovljeno z namenom, da bi ljudem z oviranostjo omogočili enakovredno turistično izkušnjo, saj je ustanoviteljica podjetja ugotovila, da klasične turistične storitve pogosto ne upoštevajo posebnih potreb teh skupin (Condé Nast Traveller, 2021). Planet Abled ponuja tako skupinska kot individualno prilagojena potovanja. Posebna pozornost je namenjena načrtovanju poti, saj agencija preveri dostopnost hotelov, prevozov, turističnih znamenitosti in aktivnosti še pred rezervacijo. To je pomembno predvsem za slepe osebe, ki pogosto potrebujejo dodatno pomoč pri orientaciji ali opisno interpretacijo okolja (Condé Nast Traveller, 2021). Programi vključujejo multisenzorne aktivnosti, ki poudarjajo uporabo sluha, tipa, vonja in okusa. Na primer, kulturne znamenitosti so predstavljene s pomočjo tipnih modelov ali podrobnega opisnega vodenja, kar omogoča boljšo predstavo o arhitekturi in prostoru. Takšne metode omogočajo bogatejšo izkušnjo, ki ni odvisna samo od vida (Condé Nast Traveller, 2021). Pomembna značilnost agencije je tudi sodelovanje z lokalnimi partnerji, ki razumejo potrebe oseb z oviranostjo. Vodniki so pogosto posebej usposobljeni za komunikacijo s slepimi potniki ter znajo jasno opisovati okolje. Takšen pristop zmanjšuje stres pri potovanju in povečuje občutek varnosti (Condé Nast Traveller, 2021).

Accessible Thailand Tours

Podjetje **Accessible Thailand Tours** organizira potovanja za osebe z različnimi oblikami oviranosti, vključno s slepoto. Njihovi programi vključujejo prilagojen prevoz, dostopne nastanitve in usposobljene lokalne vodnike (Accessible Thailand Tours, 2025). Posebnost njihovih programov je kombinacija kulturnih doživetij in aktivnosti v naravi. Organizatorji poskrbijo za primerno ravnovesje med počitkom in aktivnostmi, kar omogoča varno in prijetno izkušnjo tudi za potnike z večjimi potrebami po podpori (Accessible Thailand Tours, 2025).

Zaključek

Skupna značilnost vseh opisanih agencij je individualni pristop. Organizatorji najprej analizirajo potrebe potnika, nato pa oblikujejo program, ki vključuje dostopne poti, prilagojene oglede in podporo spremljevalcev. Pogosto uporabljajo multisenzorne

metode, kot so poslušanje zvokov okolja, tipanje predmetov ali okušanje lokalne hrane (Tour de sens, 2024). (Tour de sens (EN))

Pomembno vlogo ima tudi socialna interakcija, saj skupinska potovanja omogočajo spoznavanje novih ljudi in izmenjavo izkušenj. Raziskave kažejo, da lahko dostopni turizem izboljša kakovost življenja oseb z oviranostjo ter poveča njihovo samostojnost (Condé Nast Traveller, 2021).

Literatura

Accessible Cruise and Travel. (2024). Accessible travel services for disabled travellers. Dostopno na: https://sath.org/tour-operators-travelagents-for-blind-sight-impaired/

Accessible Thailand Tours. (2025). Accessible travel in Thailand. https://accessible-thailandtours.com/

LanzAbility. (2025). Accessible holidays in Lanzarote. https://www.lanzability.com/

LanzAbility. (2025). Sensory programme for visually impaired travellers. https://www.lanzability.com/sensory-programme

Mind's Eye Travel. (2024). Accessible travel planning for visually impaired travellers. Dostopno na: https://sath.org/tour-operators-travelagents-for-blind-sight-impaired/

Planet Abled. (2021). Accessible group tours for people with disabilities.

Seable. (2025). Holidays for blind and visually impaired travellers. Dostopno na: https://seable.co.uk/

Society for Accessible Travel and Hospitality (SATH). (2024). Tour operators for blind and visually impaired travellers. Dostopno na: https://sath.org/tour-operators-travelagents-for-blind-sight-impaired/

Tour de sens. (2024). Travel concept for blind and visually impaired travellers. Dostopno na: https://tourdesens.com/travell-concept/

Traveleyes. (2024). Group holidays for blind and sighted travellers. Dostopno na: https://www.traveleyes-international.com/

Condé Nast Traveller. (2021). Tour companies dedicated to travelers with disabilities. Dostopno na: https://www.cntraveler.com/story/tour-companies-dedicated-to-travelers-with-disabilities

Na vrh

INTEGRACIJA: **Slepi poslušalci so na neki način privilegirani, saj si sami izrišejo podobo sveta**

Intervju z režiserjem Klemnom Markovčičem

Avtor: *Luka Pavlin*
Urednica rubrike: *Sabina Dermota*

Radijska igra, nekoč imenovana tudi »slepo gledališče«, je ena najbolj kompleksnih umetniških zvrsti, ki od poslušalca zahteva aktivno soustvarjanje sveta. Kako iz besedila, igralčevega glasu in zvočnih efektov nastane celovita zgodba, ki nas popelje v druge svetove? O tem smo spregovorili z radijskim režiserjem Klemnom Markovčičem, ki nam je zaupal, kako poteka delo v studiu RTV Slovenija, zakaj je radio najbolj intimen medij in zakaj imajo prav slepi in slabovidni poslušalci pri doživljanju zvočnih pokrajin posebno prednost.

Kako bi predstavili radijsko igro nekomu, ki še nikoli ni slišal zanjo?

Gre za igrano radiofonsko umetniško zvrst, po svoji strukturi gotovo eno bolj kompleksnih. Poleg narativnega dela, zgodbe, združuje še človeški glas, torej igro dramskih igralcev, prostorske akustike oziroma zvok dogajalnih prostorov, efekte in glasbo. V preteklosti se je zanjo uporabljal tudi pojem »slepo gledališče«, sodobne oblike pa so vse bližje ustreznejši formulaciji »film brez slike«. Sicer pa se je na slovenskem za ta umetniško-medijski žanr ustalil pojem radijska igra, a mi je osebno bliže in bolj povedno nemško poimenovanje Hörspiel ali slušna igra. Pri nas ima bogato tradicijo in dediščino, stalni in edini domicil pa na nacionalnem Radiu Slovenija.

Ali se še spomnite svoje prve radijske izkušnje ali trenutka, ko ste ugotovili, da zvok sam po sebi zadostuje za pripovedovanje celovite zgodbe?

Zvok me je prek radijskih iger za otroke na avdio kasetah – ob knjigah, seveda – močno zaznamoval že zelo zgodaj in več kot očitno usmeril tudi mojo poklicno pot. Seveda pa se prve zgodbe, ki jih slišimo, zapišejo v globok spomin.

Kako se je skozi desetletja spreminjala vloga radijske igre na RTV Slovenija, sploh v luči digitalnih medijev?

V času, ko je bil radio množični medij, je seveda tudi radijska igra v linearnem programu beležila svoj najsvetlejši zenit. Nekje po letu 2000, predvsem z izrazitejšim razgibanjem medijske krajine, pa se je njen produkcijski obseg začel zlagoma krčiti. A je organsko našla nov prostor, splet, kjer še danes doživlja svoj preporod. Več kot očitno je, da je kritična masa ljudi, ki so se zasitili vizualne konkretnosti sveta, že tolikšna, da je na novo odkrila pomen zvoka, asociativnega razmišljanja in predvsem krepitve abstraktnega načina mišljenja. Ta je namreč za celostni razvoj posameznika tako rekoč nujen, zvok s sluhom in poslušanjem pa zares edino sredstvo, ki ga utrjuje in razvija.

Kako poteka nastajanje radijske igre, potem ko v roke dobite njen scenarij?

Že ob branju pogosto slišim glasove igralcev v posameznih likih. Zasedba, nabor glasov in interpretativnih potencialov je zame tudi ena najpomembnejših nalog. Potem pripravim podrobno režijsko in snemalno knjigo, kjer opredelim koncept, popišem efekte, akustike in okvirno določim značaj in pozicijo glasbe. Sledi podrobni pogovor s tonskim mojstrom, s katerim opredeliva način snemanja in morebitne posebnosti produkcije. Po snemanju z igralci sledi urejanje posnetkov, izbor efektov in akustik ter glasbena zasnova. Ko je postprodukcija sklenjena, se igro pošlje v arhiv Radia Slovenija, od koder bo, po redakcijski pripravi, odromala na program v predvajanje.

Kako izbirate radijske igre za tedensko predvajanje na radiu? Ste pri tem na kakršen koli način omejeni?

Ko sem v vlogi redaktorja, predvsem sledim razpoloženju časa, v katerem bo poslušalec poslušal igro. Z izborom mu poskušam širiti horizonte, ga spodbuditi k razmislekom, ga morda hudomušno sprovocirati ali pa mu zgolj v eter zašepetati kakšno misel, ki mu bo polepšala dan. Kljub izjemnemu arhivu radijskih iger, več kot 4000 enot, pa smo vse bolj omejeni zaradi finančnih sredstev, ki so nam na voljo, in omejitev z avtorskimi pravicami. Kljub temu me veseli, da radijska igra na dveh programih ostaja v radijskem etru pet dni v tednu in še mesec dni na zahtevo na spletnih platformah RTV.

Kako poteka izbira besedil za snemanje in koliko iger letno uspete posneti?

O igrah načeloma odloča urednik, deloma dramaturg, kdaj pa tudi režiserji sami. Za režiserja so seveda dragocene možnosti, da kdaj predlaga kakšno besedilo, za katerega misli, da bi lahko dobro zazvenelo tudi v zvočnem jeziku. Sicer pa kot hišni režiser režiram tudi predloge, ki jih ne predlagam sam in mi morda niso blizu na prvo branje, a vedno poiščem pot in način, da me njihov prevod v slušni jezik navduši in izpolni. Tendenca je nekje do 30 novih iger letno, sicer pa je v etru na voljo za poslušanje dobrih 300 iger letno.

Ena ključnih nalog režiserja je zasedba vlog. Kako izbirate igralce – verjetno je barva glasu ključna – in kako jih nato usmerjate, da čustva izrazijo zgolj z mikromimiko glasu, brez pomoči kretenj?

Kot sem že rekel, zaslišim njihove glasove. So pa moja intuicija, poznavanje igralcev in dolgoletna praksa tu ključni. Pri usmerjanju pa je ključ v razumevanju osnovnega koncepta in opredelitve njihovega lika, s katerim igralce seznanim vnaprej. Sicer pa pri igri vedno stavim na intenziteto oziroma glasovno, interpretativno gesto in ne na jakost glasu. Radio je intimen medij, ki težko prenaša glasnost, mikrofon pa je neizprosno povečevalo človeškega glasu.

Kako izbirate glasbeno opremo in zvočne efekte? Kdaj mora glasba prevzeti pobudo in kdaj se mora popolnoma umakniti besedi?

Moja najbolj dragocena sodelovanja so vedno takrat, ko glasba nastaja posebej za radijsko igro. Je torej pisana na novo. Dialogi s skladatelji so izjemni in daleč najbolj polno lahko soustvarijo zvočno podobo igre. Glasba je kdaj zgolj razpoloženje, pasaža, drugič pa »tretji igralec« in komentator.

Kateri projekt je bil za vas zvočno najbolj kompleksen in zakaj?

Vsak je na svoj način najbolj kompleksen. Tudi ali predvsem takrat, ko se zdi, da je neka miniatura sila enostavna. Najbolj enostavne izvedbe in rešitve so namreč pogosto tudi najbolj kompleksne. Prav zato mi je, poleg radijske igre za otroke, prav kratka radijska igra najbližje. Tu se namreč sliši največ.

Slepi poslušalci imajo pogosto izjemno izostren sluh. Ali pri režiji kdaj zavestno pomislite na to specifično skupino, ki bo slišala vsako najmanjšo podrobnost v ozadju?

Mislim nanje, seveda. Tudi moja slušna občutljivost je z leti postala neverjetna. Čedalje bolj doživljam svet skozi zvok tudi ali predvsem izven studia. Ta poklicna deformacija me včasih kar osupne. Dobro bi bilo, če bi ljudje več aktivno poslušali.

Ali v prihodnosti načrtujete kakšne vsebine, ki bi bile še bolj prilagojene ali celo vključujoče za slepe in slabovidne ustvarjalce?

Trenutno je v postprodukciji radijska igra Fehtarca v izvedbi Metke Pavšič. (Op. ur.: Metka Pavšič je slepa igralka).

Se vam pri snemanju ali montaži kdaj zgodijo nepredvidene situacije? Imate kakšno anekdoto, kjer je naključje prineslo nepričakovan rezultat?

Tehnično gledano niti ne. Se pa dogajajo dragocene spontanosti v igri. Ta naključja poskušam vedno ohraniti in jih, če je le mogoče, umestiti tudi v končno igro. To je »igra brez igre«, ki je za poslušalca tudi najbolj verjetna.

Radio je intimen medij. Kako vidite njegovo prihodnost v svetu, ki postaja vse bolj vizualno zasičen?

Kot zavestni odmik od vizualne konkretnosti in predstavnosti sveta.

Kaj bi sporočili našim bralcem, ki radio doživljajo kot svoje ključno okno v domišljijski svet?

Da so na neki način privilegirani in mnogo bolj občutljivi, saj zunanji svet doživljajo v sebi in si v sebi izrišejo lastno podobo zunanjosti.

Za konec še priporočilo: Katero radijsko igro iz arhiva RTV bi našim bralcem svetovali, naj si jo zavrtijo nocoj v popolni tišini?

Naj pobrskajo v našem arhivu kar tako in se prepustijo slušnemu toku, da jih odnese.

Na vrh

INVALIDSKO VARSTVO: **Novela zakona o dostopnosti do proizvodov in storitev za invalide**

Avtor in sodelavec: *Brane But*

V Uradnem listu RS št. 14/2026 z dne 24. 2. 2026 je bil objavljen Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o dostopnosti do proizvodov in storitev za invalide. Na tej podlagi je bil sprejet tudi Pravilnik o merilih glede funkcionalne učinkovitosti dostopnosti proizvodov in storitev za invalide. Ta pravilnik je objavljen v Uradnem listu RS, št. 16/2026 z dne 27. 2. 2026.

Dostopnost ni zgolj tehnično vprašanje, temveč temelj enakih možnosti, socialne pravičnosti in vključujoče družbe. Z novelo zakona se dodatno krepi pravni okvir, ki zagotavlja, da so proizvodi in storitve dostopni ter ustvarja pogoje za bolj neodvisno življenje invalidov in njihovo polno vključevanje v družbo.

Ključne rešitve novele zakona so:

- Razširitev področja uporabe na storitve železniškega potniškega prevoza, in sicer glede dostopnosti spletišč, mobilnih aplikacij, elektronskih vozovnic, potovalnih informacij v realnem času ter interaktivnih samopostrežnih terminalov. Določajo se tudi dodatna pravila glede enakovredne obravnave potnikov, pravice do pomoči in nediskriminacije.
- Dostopnost komunikacije v sili: center za obveščanje mora na komunikacijo v sili (112, 113 in 116 000) odgovoriti z enakim komunikacijskim sredstvom, kot je bilo uporabljeno za vzpostavitev stika.
- Upoštevanje pogojev dostopnosti v javnem naročanju: pogoji glede dostopnosti se uporabljajo tudi pri oddaji javnih naročil.
- Dodatni pogoji za storitve e-trgovine, tako da so ključni koraki spletnega nakupa (informacije, identifikacija, plačilo, varnostni postopki) zaznavni, uporabni, razumljivi in zanesljivi tudi za invalide.
- Krepitev pravnega varstva: potrošnikom se omogoča začetek postopkov zaradi neizpolnjevanja zahtev dostopnosti. V postopkih lahko nastopajo tudi javni organi ter združenja, organizacije in drugi pravni subjekti, ki izkazujejo pravni interes in delujejo v podporo posamezniku.

Novela določa tudi jasnejše pristojnosti nadzornih organov, prehodno obdobje za interaktivne samopostrežne terminale ter dokončanje postopkov javnih naročil, začetih pred začetkom uporabe zakona.

Pravilnik o merilih funkcionalne učinkovitosti

Pravilnik o merilih glede funkcionalne učinkovitosti dostopnosti proizvodov in storitev za invalide določa podrobnejša merila funkcionalne učinkovitosti v primerih, ko zahteve glede dostopnosti iz zakona ne obravnavajo ene ali več funkcij načrtovanja in proizvodnje proizvodov ali zagotavljanja storitev.

Vir: Dostopnost do proizvodov in storitev za invalide | GOV.SI

Na vrh

VEČKRATNA OVIRANOST: **Mladostniki z motnjami vida med odnosi in vključujočim okoljem**

Avtorica in sodelavka: *Metka Knez*

Mladostniki z motnjami vida se v procesu izobraževanja ne soočajo le z učnimi izzivi, temveč tudi z vprašanji socialnega vključevanja, medsebojnih odnosov in občutka pripadnosti. Posebno pozornost potrebujejo mladostniki z večkratnimi oviranostmi, saj pogosto potrebujejo več in bolj celostne podpore. Saj inkluzija ni le fizična vključitev v razred, temveč ustvarjanje medsebojnih odnosov, kjer se mladostnik počuti sprejetega, slišanega in varnega.

Šola kot pomemben prostor

Šola predstavlja pomemben prostor socialnega, čustvenega in osebnostnega razvoja mladostnikov. Za mladostnike s posebnimi potrebami in motnjami vida pa je šolsko okolje pogosto povezano tudi s številnimi izzivi, ki se nanašajo na vključevanje med sovrstnike, prilagajanje šolskim zahtevam ter oblikovanje občutka pripadnosti. Pri tem ni pomemben le učni uspeh, temveč predvsem kakovost medsebojnih odnosov, ki jih mladostnik vzpostavlja s sovrstniki, učitelji, spremljevalci in družino.

Sodobni pristopi inkluzivnega izobraževanja poudarjajo, da inkluzija ne pomeni zgolj fizične prisotnosti učenca v razredu, ampak predvsem njegovo aktivno sodelovanje v življenju razredne skupnosti (Ainscow, 2003). Krek (2019) poudarja, da je učenec resnično vključen šele takrat, ko se tudi sam počuti sprejetega in vključenega v razredno skupnost.

Pri mladostnikih z motnjami vida je še posebej pomembno razumevanje individualnih potreb, saj se nekateri poleg motenj vida soočajo tudi z večkratnimi oviranostmi. Tako se lahko mladostnik z motnjami vida hkrati srečuje tudi z gibalnimi ovirami, motnjami sluha ali motnjami branja in pisanja. Prav zato potrebujejo mladostniki s posebnimi potrebami prilagoditve, podporo in spodbudno okolje, ki jim omogoča razvoj samostojnosti, socialnih veščin ter pozitivne samopodobe.

Pomen vključujočega šolskega okolja

Spodbudno šolsko okolje pomembno vpliva na počutje, motivacijo in uspešnost mladostnikov z motnjami vida. Prilagoditve niso pomembne le pri pouku, temveč tudi pri vključevanju v vsakodnevno življenje razreda in šole. Mladostniki potrebujejo dostopno učno gradivo, prilagojene načine preverjanja znanja, ustrezno podporno tehnologijo in pomoč pri orientaciji, hkrati pa tudi občutek sprejetosti, varnosti in razumevanja.

Pomembno vlogo imajo učitelji, saj s svojim odnosom pomembno vplivajo na razredno klimo. Učitelj, ki razume potrebe mladostnika, spodbuja sodelovanje med sovrstniki in ustvarja vključujoče okolje, pomembno prispeva k boljši socialni vključenosti in večji samozavesti mladostnika s posebnimi potrebami. Kakovost

inkluzivnega izobraževanja temelji predvsem na sodelovanju, občutku pripadnosti ter ustvarjanju podpornega okolja za vse učence Košak Babuder idr., (2023). Tudi Caf (2018) ugotavlja, da socialna vključenost otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami ni povezana le z organizacijo pomoči, temveč predvsem z občutkom sprejetosti v razredu in kakovostjo medsebojnih odnosov.

Medsebojni odnosi in med vrstniška podpora

Občutek sprejetosti med sovrstniki je za mladostnike izjemno pomemben. Prav medvrstniški odnosi pogosto vplivajo na njihovo pozitivno samopodobo, občutek varnosti in socialno vključenost mladostnika. Kakovost odnosov s sovrstniki pomembno vpliva na šolsko prilagojenost, občutek pripadnosti ter splošno psihološko dobrobit mladostnika (Caf, 2018).

Mladostniki z motnjami vida lahko zaradi težav pri vključevanju v skupinske dejavnosti, komunikaciji ali orientaciji v prostoru doživljajo osamljenost, nerazumevanje ali socialno izključenost. Posebej ranljivi so lahko mladostniki z večkratnimi oviranostmi, saj se pogosto srečujejo z dodatnimi komunikacijskimi, socialnimi ali gibalnimi ovirami.

Pomembno vlogo ima medvrstniška pomoč, ki ne koristi le mladostnikom z motnjami vida, temveč tudi njihovim sovrstnikom. S sodelovanjem, skupinskim delom in medsebojno pomočjo učenci razvijajo empatijo, razumevanje različnosti in socialne veščine. Jereb (2011) poudarja, da lahko medvrstniška pomoč pomembno prispeva k večji socialni sprejetosti in uspešnejšemu vključevanju učencev s posebnimi potrebami.

Pri vključevanju imajo pomembno vlogo tudi spremljevalci in drugi strokovni delavci, ki mladostniku pomagajo pri vključevanju v socialno okolje. Njihova naloga ni le pomoč pri vsakodnevnih opravilih, temveč predvsem spodbujanje samostojnosti, komunikacije in socialnega vključevanja.

Podpora družine in sodelovanje s šolo

Družina ima pomembno vlogo pri razvoju samozaupanja, občutka varnosti in socialnih veščin mladostnika. Čačinovič Vogrinčič in Mešl (2019) poudarjata, da se socialne in čustvene veščine začnejo razvijati predvsem v družinskem okolju, kjer mladostnik pridobiva prve izkušnje medosebnih odnosov, zaupanja in sprejetosti. Starši mladostnika najbolje poznajo, poznajo njegove potrebe, močna področja, interese in stiske, zato je sodelovanje med družino in šolo ključnega pomena.

Kadar med starši in šolo obstaja odprta komunikacija, mladostnik lažje prejme ustrezno podporo. Pomembno je, da starši niso le poslušalci strokovnih navodil, temveč enakovredni partnerji v procesu podpore mladostniku s posebnimi potrebami. Šola mora družini nuditi informacije, podporo in odprto sodelovanje, saj lahko le na ta način skupaj ustvarjajo spodbudno okolje za razvoj mladostnika (Košak Babuder idr., 2023).

Posebno pozornost potrebujejo družine mladostnikov z večkratnimi oviranostmi, saj se pogosto soočajo z večjimi čustvenimi, organizacijskimi in socialnimi obremenitvami. Prav zato je pomembno, da družina v šolskem okolju ne ostane sama, temveč dobi občutek razumevanja, podpore in sodelovanja.

Socialne in čustvene veščine

Socialne in čustvene veščine so pomemben del uspešnega vključevanja mladostnikov z motnjami vida. Pri mladostnikih s posebnimi potrebami se razvijajo različno glede na vrsto in obliko oviranosti. Zato je izjemno pomembno individualno prilagajanje podpore (Plavčak, 2017).

Pri mladostnikih z motnjami vida so lahko socialne izkušnje zaradi omejenega opazovanja okolja in neverbalne komunikacije drugačne kot pri sovrstnikih z značilnim razvojem. Zato je pomembno, da jim šola omogoča dovolj priložnosti za sodelovanje v skupinskih dejavnostih, pogovorih, interesnih dejavnostih in drugih oblikah socialnega vključevanja.

Razvoj socialnih in čustvenih kompetenc pomembno vpliva tudi na pozitivno samopodobo mladostnika. Mladostnik, ki doživlja podporo, sprejetost in možnost aktivnega sodelovanja, lažje razvija občutek lastne vrednosti in samozaupanje. Nasprotno pa lahko dolgotrajni občutki nerazumevanja, izolacije ali pretirane zaščite negativno vplivajo na njegovo duševno zdravje in ga omejujejo pri socialnem vključevanju.

Košak Babuder idr. (2023) poudarjajo, da vključujoča razredna klima pomembno prispeva k razvoju empatije, sodelovanja in občutka pripadnosti med učenci. Kajti vključevanje učencev s posebnimi potrebami samo po sebi še ne pomeni občutka pripadnosti, ker mladostniki potrebujejo predvsem medsebojne odnose, v katerih se počutijo sprejete in varne.

Vloga strokovnih delavcev in širšega okolja

Uspešno vključevanje mladostnikov z motnjami vida je tesno povezano tudi s podporo širšega okolja. Poleg družine in šole imajo pomembno vlogo svetovalni delavci, specialni pedagogi, tiflopedagogi, spremljevalci, nevladne organizacije ter ustanove, ki sodelujejo pri ustvarjanju dostopnega in vključujočega izobraževanja. Pomembno je, da strokovni delavci med seboj sodelujejo in si izmenjujejo znanja ter izkušnje. Kajti inkluzivni učitelj potrebuje veščine sodelovanja, razumevanja različnosti ter sposobnost ustvarjanja podpornega učnega okolja.

Učitelji pogosto poudarjajo, da pri delu z mladostniki z motnjami vida potrebujejo dodatno podporo predvsem pri prilagajanju učnih gradiv, pri uporabi podporne tehnologije ter razumevanju socialnih in čustvenih potreb mladostnikov. Še zlasti pa je pomembno pravočasno prilagajanja učnih gradiv, dostopnosti podpore ter sodelovanja med strokovnimi delavci pri ustvarjanju kakovostnega vključujočega okolja. Kakovostno sodelovanje med strokovnimi delavci lahko pomembno zmanjša občutek preobremenjenosti učiteljev in hkrati izboljša podporo mladostniku.

Pri mladostnikih z večkratnimi oviranostmi je pomen dobre organizacije podpore še toliko večji. Takšni mladostniki pogosto potrebujejo bolj individualizirane pristope, več sodelovanja med različnimi strokovnjaki ter več razumevanja tudi izven šolskega prostora. Zato je pomembno, da se inkluzija ne razume zgolj kot naloga šole, ampak kot odgovornost celotne družbe (Košak Babuder idr., 2023).

Izzivi in možnosti za prihodnost

Kljub številnim pozitivnim premikom na področju inkluzivnega izobraževanja se mladostniki z motnjami vida in njihove družine še vedno srečujejo z različnimi ovirami. V praksi se pogosto pokaže, da prilagoditve niso vedno pravočasne, da primanjkuje strokovne podpore ali pa učitelji nimajo dovolj možnosti za dodatno usposabljanje.

Velik izziv ostajajo tudi medsebojni odnosi. Nekateri mladostniki z motnjami vida še vedno doživljajo osamljenost, nerazumevanje ali občutek drugačnosti. Prav zato je pomembno, da šola poleg učnega uspeha namenja pozornost tudi razredni klimi, medsebojnim odnosom in občutku pripadnosti.

Pomembno je tudi razumevanje, da inkluzija ni enkraten ukrep, ampak dolgotrajen proces učenja, sodelovanja in prilagajanja. Vsak mladostnik je drugačen in potrebuje individualen pristop, ki upošteva njegove sposobnosti, interese, socialne izkušnje in življenjske okoliščine. V prihodnje bo pomembno še bolj krepiti sodelovanje med šolo, družino in širšim okoljem. Potrebne so dodatne možnosti strokovnega usposabljanja za učitelje, več podpore družinam ter boljša dostopnost prilagoditev in podpornih storitev. Pomembno vlogo imajo tudi ozaveščanje javnosti, zmanjševanje predsodkov in spodbujanje kulture sprejemanja različnosti.

Inkluzivno izobraževanje mladostnikov z motnjami vida ni povezano le s prilagoditvami učnega procesa, temveč predvsem z ustvarjanjem medsebojnih odnosov, v katerih se mladostnik počuti sprejetega, razumljenega in varnega. Pomembno vlogo pri tem imajo učitelji, sovrstniki, spremljevalci, družina in širše šolsko okolje.

Kot poudarjajo Caf (2018), Krek (2019) ter Košak Babuder idr., (2023), lahko spodbudno in vključujoče okolje pomembno prispeva k boljši socialni vključenosti, razvoju socialnih in čustvenih veščin ter pozitivni samopodobi mladostnika s posebnimi potrebami. Posebno pozornost je treba nameniti mladostnikom z večkratnimi oviranostmi, saj pogosto potrebujejo bolj celostno in dolgotrajno podporo. Inkluzija zato ni le strokovni koncept, ampak predvsem način razumevanja človeka. Je pripravljenost družbe, da mladostniku omogoči prostor, kjer lahko razvija svoje sposobnosti, gradi medsebojne odnose in doživlja občutek pripadnosti.

Literatura

Ainscow, M. (2003). *Developing inclusive education systems: What are the levers for change?* International conference on inclusive education.

Caf, B. (2018). *Socialne spretnosti in socialna vključenost otrok s posebnimi potrebami ter pozornost učiteljev do otrokovega počutja in vedenja v razredu.* Socialna pedagogika, 22.

Čačinovič Vogrinčič, G., & Mešl, N. (2019). *Socialno delo z družino: soustvarjanje želenih izidov in družinske razvidnosti.* Fakulteta za socialno delo.

Jereb, A. (2011). *Strategije vrstniške pomoči za učence z učnimi težavami.* V S. Pulec Lah & M. Velikonja (ur.), *Učenci z učnimi težavami* (str. 94–109). Pedagoška fakulteta.

Košak Babuder, M., Kavkler, M., Pulec Lah, S., Vrhovski Mohorič, M., Zorc-Maver, D., Pavlič, M., Vogrinc, J., Vršnik Perše, T., Licardo, M., Poredoš, M., Bašelj, N., Kleindienst, A., Sedminek, P., Videmšek, J., & Zorman, Ž. (2023). *Nacionalna evalvacijska študija 2020–2022: Identifikacija težav ter dobrih praks pri vzgoji in izobraževanju otrok s posebnimi potrebami s predlogi sprememb.* Zavod RS za šolstvo.

Krek, J. (2019). *Inclusion as Subjective Inclusion.* V P. Zgaga (ur.), *Inclusion in Education* (str. 227–249). Peter Lang.

Plavčak, D. (2017). *Življenjsko in socialno pomembne veščine mladih s posebnimi potrebami.* Socialna pedagogika, 21(1/2), 95–115.

Na vrh

OGLASNA DESKA: **Poslanica ob slovenskem tednu slepih 2026**

Avtor: *Sonja Pungertnik,* predsednica ZDSSS

V poslanici ob slovenskem tednu slepih predsednica ZDSSS Sonja Pungertnik opozarja na pomen dostopnosti in vključevanja slepih ter slabovidnih v vse vidike družbenega življenja. Poudarja, da dostopnost ni le vprašanje tehnologije in prilagoditev, temveč tudi spoštljivega odnosa, razumevanja in pripravljenosti pomagati. Ob tednu slepih javnost vabi k soustvarjanju družbe, v kateri dostopnost postane standard in ne izjema.

Slepi in slabovidni v Sloveniji v prvem tednu junija, ki ga zaznamujemo kot teden slepih, nagovarjamo javnost z željo po bolj vključujoči in dostopni družbi.

Naša oviranost je pogosto nevidna. Ne izstopa na prvi pogled, zato se pri načrtovanju storitev, oblikovanju izdelkov, pripravi informacij in organizaciji dogodkov na nas pogosto pozabi. A prav tam se začne dostopnost ali nedostopnost našega vsakdana.

Dostopnost ni nekaj zapletenega ali nedosegljivega. Je odločitev, pripravljenost, iznajdljivost in predvsem hotenje. V praksi pomeni: jasno zvočno usmerjanje, opisovanje dogajanja in vizualnih vsebin, kadar je to pomembno za razumevanje, osebje, ki zna ponuditi pomoč, prostori, varni za gibanje, dostopnost informacij v različnih tehnikah (povečan tisk, zvok, brajica in/ali bralnikom zaslona prepoznavne besedilne datoteke, z jasno strukturo naslovov, preglednic, z opisi slik in grafov ...).

Spletne strani in aplikacije so dostopne, ko omogočajo navigacijo s tipkovnico, imajo pravilno označene gumbe, obrazce in povezave, vključujejo alternativna besedila za grafike in slike ter omogočajo izbiro povečave in kontrastov.

Naprave in kuhinjski aparati so dostopni, kadar imajo otipljive oznake in gumbe, zvočne signale ali govorno podporo. Ravne steklene plošče brez tipnih oznak in zasloni brez zvočne povratne informacije za nas pogosto pomenijo nepremostljivo oviro.

Plačilni terminali, bankomati in drugi samopostrežni avtomati naj omogočajo samostojno uporabo – z jasnimi tipkami, taktilnimi oznakami ali zvočnim vodenjem. Brez teh možnosti smo primorani za pomoč prositi druge ljudi, kar posega v našo zasebnost.

Prometno okolje naj vključuje zvočne semaforje, taktilne vodilne poti, jasno označene robove stopnic in pločnikov ter zvočne napovedi avtobusov, vlakov in postajališč v javnem prometu.

To niso posebne ugodnosti. To so osnovni pogoji za enakopravno vključevanje, ki jih vsem nam nalaga tudi zakonodaja.

Ob tem pa želimo poudariti, da še tako dobre tehnološke rešitve in prilagoditve ne morejo nadomestiti človeka. Največ pomeni spoštljiv, empatičen odnos. Preprosto vprašanje »Ali potrebujete pomoč?« in pripravljenost prisluhniti, bo vselej ostala najbolj humana oblika pomoči. Osebna asistenca je velik civilizacijski dosežek in za nekatere slepe in slabovidne ključna podpora, ki pa žal ni dostopna vsem slepim in slabovidnim. A to ne pomeni, da ne potrebujemo več sočloveka. Še vedno potrebujemo odprto družbo, ki nas vidi, sliši in vključuje.

Slepi in slabovidni ne želimo posebne obravnave. Želimo le možnost, da živimo, delamo in sodelujemo, enakovredno z drugimi. V tednu slepih zato ne opozarjamo le na ovire, temveč ponujamo tudi priložnost, da skupaj gradimo prostor, kjer dostopnost postane standard in ne izjema.

Na vrh

TEHNIČNI PRIPOMOČKI: **Nova pravica po ZZZS - stacionarna elektronska lupa**

Avtorica in sodelavka: *Petra Derganc, strokovna sodelavka za tehnične pripomočke na ZDSSS*

V članku je predstavljena nova pravica za slepe in slabovidne, elektronska stacionarna lupa. Ta je po novem na voljo na naročilnico ZZZS. Predstavljeni so pogoji za pridobitev pripomočka, trenutni dobavitelji tovrstnih lup ter opis lup, ki jih ponujajo.

Pred kratkim je stopila v veljavo nova pravica iz naslova obveznega zdravstvenega zavarovanja Slovenije. Pridobili smo stacionarno elektronsko lupo. Za to pravico smo si v Zvezi društev slepih in slabovidnih Slovenije prizadevali veliko let in smo je resnično veseli. Elektronska stacionarna lupa je navedena pod šifro 1565 in je tako na voljo na naročilnico, ki jo predpiše zdravnik specialist, oftalmolog. Pridobi jo lahko zavarovana oseba z izgubo vida iz 1., 2., 3. ali 4. kategorije po definiciji slepote in slabovidnosti, če je usposobljena za delo s to lupo. Cenovni standard je 2.690 EUR. Zahtevane specifikacije, da se elektronska lupa uvršča pod to šifro so: individualno nastavitev povečave; povečava vsaj 2x - 30x, možnost izbire med barvno foto sliko ter vsaj dvema osnovnima umetnima kontrastnima slikama črno-bela in rumeno-črna kombinacija (pozitivna in negativna kombinacija) ter velikost zaslona vsaj 16" oz. 40 cm. Vseh ostalih elektronskih lup, ki ne izpolnjujejo teh pogojev ne boste mogli dobiti na naročilnico. Trenutni dobavitelji tovrstnih lup so: Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije, Diopta, Oftalma in Optika Babnik.

Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije

Na ZDSSS smo zastopniki za elektronske lupe proizvajalca Reinecker Vision. Ponujamo tri različne stacionarne elektronske lupe, ki se med seboj razlikujejo v načinu uporabe. Vse tri so v standardu, torej brez doplačila.

MANO 16 je najbolj primerna za uporabo na poti, VEO UNO ima odlično razmerje med kakovostjo in ceno, prepričala pa nas je odlično postavljena kamera, ki omogoča pisanje pod lupo, Videomatic pa nudi največ udobja za daljše in bolj zahtevno branje, saj omogoča odlične ergonomske nastavitve.

VEO UNO, stacionarna elektronska lupa z 24-palčnim LED zaslonom Full HD (1920 × 1080 px) omogoča izjemno jasno in udobno povečevanje besedila ter predmetov za vsakodnevno uporabo doma, v šoli ali pri delu. Opremljena je s kamero Full HD z digitalnim zoomom in samodejnim ostrenjem, ki ga je mogoče po potrebi izklopiti z enim pritiskom. Povečava omogoča prikaz od približno 1,9-kratne do več kot 110-kratne povečave. Naprava zagotavlja naravne barve ter več individualno nastavljivih pol barvnih načinov prikaza za boljše prilagajanje uporabniku. Gumbi za upravljanje so na način obračanja gumba, ne na pritisk. Zaradi višine kamere je odlična tudi za pisanje, pregledovanje predmetov, osebno higieno in podobno.

MANO 16 je prenosna elektronska lupa z vgrajenim zaslonom in baterijo in je namenjena predvsem uporabi na poti. Je lahka, preprosta za uporabo in jo lahko hitro vzamemo s seboj, vendar ni namenjena daljšemu branju, saj nima stabilnosti in velikosti zaslona kot namizni sistemi. Njena prednost je prenosljivost.

Videomatic je večja namizna elektronska lupa. Ima velik zaslon, kakovostno kamero in pomično bralno mizo, kar omogoča natančno branje ter tudi pisanje. Zaradi svoje velikosti in ergonomije je posebej primerna za daljše branje ali delo za mizo, na primer pri učenju ali delu z dokumenti, saj je ekran zelo gibljiv. Gumbi za upravljanje so na pritisk. Na naročilnico je mogoče dobiti tako 20" kot 22" lupo.

Za dodatne informacije, pomoč pri izbiri ustreznega modela ali glede postopka pridobitve prek naročilnice smo vam z veseljem na voljo na naslovu Groharjeva 2, 1000 Ljubljana, na telefonski številki 01 47 00 224 ali prek e-maila: info@zveza-slepih.si.

Diopta

Trgovina Diopta je zastopnik za elektronske lupe podjetij MagniLink Vision in Humanware. Na naročilnico nudi dve elektronski lupi brez doplačila in dve z doplačilom.

V ponudbi Magni Link Vision podjetja sta brez doplačila dve stacionarni elektronski lupi.
Elektronska lupa s 27-palčnim oziroma 67-centimetrskim zaslonom LVI Vision Basic 27, ki omogoča povečavo od 2,0- do 70-krat. Model vključuje prikaz naravne fotografske slike in kontrastne umetne slike ter ima vgrajeno bralno mizico.

LVI Vision Basic 24 ima 24-palčni oziroma 60-centimetrski zaslon in omogoča povečavo od 2,4- do 85-krat. Prav tako omogoča prikaz fotografske in kontrastne umetne slike ter vključuje vgrajeno bralno mizico.

Elektronski lupi MagniLink Vision Basic sta zasnovani po načelu »plug and play«, kar pomeni, da napravo preprosto priključimo v električno omrežje in je takoj pripravljena za uporabo. Zaradi enostavnega upravljanja sta posebej primerni tudi za starejše uporabnike. Upravljanje poteka prek tipnih vrtljivih gumbov ali tipk, ki so ergonomsko nameščeni neposredno pod zaslonom. Na voljo sta različici s tremi vrtljivimi gumbi ali s petimi tipkami. Zaslon je nastavljiv po višini in nagiben, obe izvedbi pa sta v širokozaslonskem formatu.

Napravi sta opremljeni z bralno mizico, ki omogoča gladko premikanje gradiva v smeri levo–desno ter naprej–nazaj. Mizica vključuje zavore trenja v smeri X in Y, s katerimi lahko uporabnik prilagodi upor pri premikanju ali mizico zaklene med transportom.

Z doplačilom pa lahko izberete stacionarno elektronsko lupo proizvajalca Humanware – Reveal 16, ki ima 16-palčni Full HD zaslon (1920 × 1080), omogoča

udobno branje in jasno povečavo za vsakodnevna opravila. Nastavljivi zaslon omogoča prilagoditev višine in naklona za bolj ergonomično uporabo. Na voljo je 17 kontrastnih barvnih načinov, nastavljiva svetlost ter LED-osvetlitev za manj bleščanja in manjšo utrujenost oči. Stabilna namizna zasnova omogoča prostoročno uporabo ter dovolj prostora za pisanje, podpisovanje in branje. Povečava od 1x do 45x zagotavlja jasen prikaz besedila, fotografij in oddaljenih predmetov. Na voljo je tudi različica z večjim zaslonom.

Diopto najdete na Aljaževi ulici 30 v Ljubljani. Kontaktirate jih lahko na (01) 519 81 48 ali po emailu info@diopta.si.

Optika Babnik

Optika Babnik ima v ponudbi dve elektronski lupi na naročilnico proizvajalca Eschenbach. Vario DIGITAL 16 FHD je brez doplačila, vario DIGITAL 22 FHD pa z doplačilom.

Vario DIGITAL 16 FHD omogoča vrhunsko Full HD-sliko, široko vidno polje in realistično barvno reprodukcijo. Zložljiva zasnova, ergonomski ročaj in intuitivni gumbi zagotavljajo enostavno uporabo. Povečava od 1,3- do 45-krat ter samodejni fokus omogočata udobno branje in natančno delo. LED-osvetlitev brez senc, nagibna kamera, glasovno voden meni, kontrastni načini prikaza ter shranjevanje na SD-kartico zagotavljajo prilagodljivo uporabniško izkušnjo. Vključuje tudi USB Type-C priključek in priloženo dodatno opremo.

Vario Digital 22 FHD je zložljiva, prenosna elektronska lupa. Omogoča vrhunsko Full HD-sliko, povečavo od 1,6- do 100-krat ter široko vidno polje z realistično barvno reprodukcijo. Zložljiva in prenosna zasnova, upravljanje z velikimi tipkami in glasovnim vodenjem zagotavljajo enostavno uporabo za slabovidne uporabnike. Enakomerna LED-osvetlitev brez senc, nagibna kamera in širokozaslonski format olajšajo branje dokumentov. Omogoča tudi shranjevanje slik na SD-kartico in prenos podatkov prek USB Type-C povezave.

Več informacij vam v optiki Babnik ponudijo na naslovu Slovenska cesta 15, 1000 Ljubljana, po telefonu (0)1 426 71 54, ali po emailu info@optika-babnik.si

Oftalma

Pri Oftalmi imajo v ponudbi elektronski lupe proizvajalca Optelec. Predstavljene elektronske stacionarne lupe z manjšimi zasloni so na naročilnico brez doplačila. Za večje zaslone pa je nekaj doplačila.

Optelec ClearView Go (15" ali 17") je prenosna elektronsko lupo z vgrajeno baterijo, kar omogoča enostavno uporabo tudi izven domačega okolja. Na voljo je v dveh velikostih zaslona – 15" in 17". ClearView GO je idealna rešitev za povečavo na različnih lokacijah. Z njo lahko berete besedila in si ogledujete predmete doma, v pisarni ali učilnici ter na poti. Zložljiva konstrukcija omogoča zelo enostavno prenašanje ali shranjevanje, ko naprave ne uporabljate. Z uporabo USB-C povezave lahko priključite zunanje naprave in povečano sliko prikazujete na ClearView GO.

Optelec ClearView C One (22" ali 24") je neprenosljiva elektronska lupa, njena prednost pa je večji zaslon in premična delovna plošča, ki uporabnikom omogoča lažje in udobnejše branje. Na voljo je z 22" ali 24" zaslonom, neprekinjena povečava od 2X do 75X. Ima tudi regulacijo odsevov pri branju sijajnih dokumentov, ter bralno mizo za enostavno podrsavanje v smeri X in Y (možen tudi zaklep posamezne osi). Lahko jo povežemo z računalnikom in preklapljamo med ClearView C in sliko računalnika. Dimenzija osnovne enote: 42 x 51 cm.

Več informacij pa lahko prejmete na očesni ordinaciji in optiki Oftalma, Ulica bratov Učakar 58, 1000 Ljubljana, po telefonu: (01) 518 31 30, ali emailu: info@oftalma.si.

V Nacionalnem centru celovite rehabilitacije slepih in slabovidnih (CRSS) na Očesni kliniki v Ljubljani, lahko večino opisanih stacionarnih elektronskih lup tudi preizkusite in si jih ogledate, prav tako pa vabljeni h kateremkoli od naštetih ponudnikov.

Na vrh

PAMETNI TELEFONI: **Aplikacija umetne inteligence Gemini**

Avtor in sodelavec: *Safet Baltič*

V prispevku avtor predstavi Googlovo aplikacijo umetne inteligence Gemini in njene možnosti uporabe na pametnih telefonih iPhone. Članek opisuje, kako lahko umetna inteligenca pomaga slepim in slabovidnim pri prepoznavanju okolice, branju besedil, prevajanju, organizaciji dela ter vsakodnevni komunikaciji. Avtor opozori tudi na omejitve tovrstnih aplikacij in poudari pomen kritične presoje informacij. Prispevek bralcem ponuja praktičen vpogled v uporabo sodobnih orodij umetne inteligence v vsakdanjem življenju.

Gemini

Aplikacije umetne inteligence v zadnjih letih hitro spreminjajo način, kako uporabljamo pametne telefone, in ena izmed najbolj izpostavljenih je prav Gemini na iPhonu. Gre za napredno rešitev, ki združuje zmogljivosti generativne umetne inteligence z vsakodnevnimi mobilnimi opravili – od pisanja besedil in iskanja informacij do organizacije dela in komunikacije. S tem uporabnikom ponuja občutek, da imajo osebnega digitalnega pomočnika vedno pri roki. Na iPhonu Gemini deluje kot vsestransko orodje, ki presega klasične glasovne asistente, kot je Siri in podobno. Njegova prednost je v razumevanju naravnega jezika, prilagajanju konteksta ter sposobnosti ustvarjanja vsebin v realnem času.

Uporabniki lahko z njim komunicirajo na bolj naraven način, kar pomeni manj tipkanja in več pogovorne interakcije, kar je še posebej pomembno pri mobilni uporabi. Hkrati pa prinaša nove priložnosti za večjo produktivnost, dostopnost in personalizacijo uporabniške izkušnje, kar nakazuje, da bo umetna inteligenca v prihodnje igrala ključno vlogo pri uporabi pametnih telefonov. Z aplikacijami umetne inteligence si tako lahko pomagamo pri prepoznavi okolice in predmetov ter njihovem iskanju, branju teksta z raznih površin, prevajanju iz enega v drugi jezik in mnogo več. Vsakič ko uporabljamo aplikacije umetne inteligence pa se moramo zavedati, da se le-ta lahko tudi moti pri svojih odgovorih in je zato potrebno pridobiti želene informacije tudi iz drugih virov.

Aplikacijo Gemini za svoj iPhone dobite v aplikaciji App Store (trgovina aplikacij), v iskalno polje vpišete Gemini in si jo prenesete na vašo napravo. Aplikacija je v osnovi brezplačna in jo lahko brez naročnine uporabljamo tako za prevajanje, prepoznavo slik, raziskovanja datotek in ostalega, v brezplačni verziji pa lahko uporabljamo način Live. Po lastnih izkušnjah je za osnovno dejavnost na dnevni ravni to dovolj. Za pogostejšo, zahtevnejšo in naprednejšo uporabo pa je bomo potrebovali plačljiv paket.

Naročniška Gemini je potrebna predvsem za uporabo zmogljivejših modelov, višje omejitve, za naprednejše raziskovanje, daljši kontekst, boljšo pomoč pri delu z dokumenti ter dodatne funkcije, kot so ustvarjanje videa in Gemini v Gmailu, Dokumentih ter drugih Googlovih storitvah. Cene paketov so: Google AI Plus 7,99 €, Google AI Pro 21,99 € in Google AI Ultra 274,99 € na mesec. Za večino ljudi je

najbolj smiseln Google AI Plus ali Pro. Ultra je zelo drag paket, namenjen tistim, ki potrebujejo najvišje omejitve, ustvarjanje videov, 30 TB prostora ter dodatne napredne funkcije.

Ko prvič odpremo Gemini, nas telefon vpraša za dovoljenja, kot je uporaba mikrofona, kamere in podobno, kar obvezno dovolimo. Naslednji korak je prijava; če imate Googlov račun, priporočam, da se prijavite z njim, v nasprotnem primeru pa se registrirate z vašo e-pošto in si ustvarite geslo. Ko smo opravili vse navedeno, se na zaslonu prikažejo naslednji predmeti:

Gumb Stranska vrstica; ko dvotapnemo ta gumb, aplikacija na zaslonu ponudi vse stare klepete, ki jih lahko ponovno odpremo in nadaljujemo s pogovorom, pa tudi možnost izbrisa klepeta. Ponovno aktivacijo ali pa izbris klepeta dosežemo tako, da fliknemo po označenem klepetu od zgoraj navzdol in izberemo bodisi možnost Aktiviraj ali Izbriši.

Na vrhu zaslona pa so 3 gumbi oz. možnosti, in sicer: Nov klepet – če ga dvotapnemo, nas postavi na osnovni zaslon, kjer lahko pričnemo z novim klepetom, Moja vsebina – ko dvotapnemo ta gumb, imamo možnost ustvarjanja lastnih vsebin, kot so dokumenti in podobno, in Gemi – ko dvotapnemo ta gumb, aplikacija ponudi več vsebinskih predlogov, kaj lahko ustvarjamo in delamo.

Gumb Začni začasni klepet - ko dvotapnemo ta gumb aplikacija ponudi možnost začasnega klepeta, kar pomeni, da le-ta ne bo shranjen in se bo samodejno izbrisal po 72 urah.

Gumb Račun in nastavitve - ko dvotapnemo ta gumb, nam aplikacija prikaže naslednje predmete:

Gumb Spreminjanje profila slike – tukaj lahko dodamo svojo sliko, Gumb Upravljanje računa Google, kjer lahko celovito upravljamo z računom, Gumb Preklop računa, kjer lahko dodamo ali pa preklapljamo med različnimi Google računi, Gumb Pojavnost v aplikacijah Gemini, kjer lahko nastavite, da se vaši pogovori z Geminijem ne shranjujejo in se klepeti izbrišejo po 72 urah, Gumb Osebni kontekst, kjer lahko vklopimo ali izklopimo učenje Geminija iz naših bivših klepetov in nam tako ponuja odgovore, ki so prilagojeni našim osebnim potrebam, Gumb Uvozi spomin v Geminija, kjer kopiramo povzetek, ki ga ponuja Gemini, in ga prilepimo v drugo aplikacijo umetne inteligence, ki smo jo do sedaj uporabljali, npr. ChatGPT, ter odgovor te aplikacije prilepimo v možnost Uvozi spomin v Geminiju – s tem dosežemo, da se Gemini nauči od druge aplikacije umetne inteligence naša osebna raziskovanja ter kakšen način in kontekst odgovorov nam najbolj ustreza.

Gumb Povezane aplikacije – tukaj lahko povežemo delovanje Geminija z drugimi Googlovimi aplikacijami na našem telefonu, Gumb Novosti, kjer nam prikaže vse zadnje posodobitve aplikacije, Gumb Središče za pomoč in zasebnost, kjer lahko pridobimo pomoč za uporabo aplikacije Gemini, Gumb Nastavitve, kjer si lahko nastavljamo glas Geminija in ogled naročnin Google AI.

Za zgoraj navedenimi gumbi pa se na osnovnem zaslonu prikažejo:

Predlogi v obliki gumbov, kot ustvari sliko, ustvarjanje glasbe, napiši karkoli, izboljšaj moj dan, pomagaj mi pri učenju **–** s temi predlogi lahko ustvarjamo slike in glasbo ali pa se učimo tujega jezika.

Polje za postavljanje vprašanj - ko dvotapnemo to možnost, se odpre polje za vnos teksta in na spodnji polovici zaslona se prikaže tipkovnica. Ko vnesemo želeni tekst, se pojavi gumb Pošlji poizvedbo, kjer bo po nekaj trenutkih Gemini ponudil odgovor.

Gumb Dodajanje priloge - če dvotapnemo ta gumb, nam aplikacija ponudi dodajanje različnih prilog, in sicer iz oblačnega spomina Google Drive ali Applovega oblaka Datoteke, zatem shranjene Fotografije na našem telefonu ter možnost Fotoaparat, s katero posnamemo fotografijo in jo dodamo kot prilogo. Zatem pa v polju za vnos teksta vprašamo aplikacijo, kar želimo, npr. opiši sliko, in ta nam bo podala odgovor.

Gumb Orodja - ko dvotapnemo to možnost, aplikacija ponudi predloge, kot so Ustvarjanje slike, Ustvarjanje glasbe, Globoko raziskovanje ter Vodeno učenje.

Gumb Hitro - ko dvotapnemo ta gumb, aplikacija ponudi na izbiro bodisi Hitri ali Razmišljujoči način za raziskovanje in podajanje odgovora, Pro za napredno matematiko, ter Google AI Plus, ki je plačljiv in ponuja bistveno več možnosti za delo z aplikacijo.

Gumb Mikrofon - ko dvotapnemo Mikrofon, lahko diktiramo naše vprašanje v slovenskem jeziku, s čimer si olajšamo delo, še posebej pri daljših vprašanjih.

Gumb Pogovor v načinu Live nam omogoča govorno interakcijo z umetno inteligenco. Takoj ko dvotapnemo ta gumb, se aktivira način Live in lahko pričnemo z govorjenjem; ko postavimo vprašanje, nam aplikacija odgovori v slovenskem jeziku. V načinu Live se na dnu zaslona prikažejo 4 osnovni gumbi, s katerimi si lahko pomagamo pri upravljanju z aplikacijo v načinu Live, in sicer:

* Gumb Izklop podnapisov; če dvotapnemo to možnost, bomo izklopili transkripcijo našega razgovora z umetno inteligenco, le-ta namreč pogovor prepisuje v tekstovno obliko tako naše kot Geminijeve izrečene besede.
* Gumb Vklop pretočnega predvajanja videoposnetkov; z aktiviranjem te opcije omogočimo aplikaciji Gemini pogled skozi kamero. To je ena izmed zelo koristnih možnosti za slepe in slabovidne, saj zgolj govorno ukažemo aplikaciji, naj pogleda, kaj je pred nami, in opisala bo prizor pred objektivom kamere. Tako si lahko pomagamo pri iskanju predmetov, opisovanju okolice, zaznavanju barv, branju teksta in še mnogo več. Če pa bomo povedali, da smo slepi, nam bo aplikacija še podrobneje opisala svoje zaznave. Ko aktiviramo pretočno predvajanje videa, se pred tem gumbom prikaže Gumb Preklopi na sprednji fotoaparat, s čimer lahko uporabljamo bodisi zadnjo ali sprednjo kamero, odvisno od potrebe.
* Gumb Vklop deljenja zaslona; ta možnost omogoča pomoč umetne inteligence pri delu s telefonom. Če se ne znajdemo pri delu z aplikacijami in nastavitvami, ali pa je aplikacija, ki jo potrebujemo, nedostopna, nam lahko tukaj pomaga Gemini – pogleda

odprto aplikacijo ali kar koli drugega na našem zaslonu in nam pojasni, kaj in kako naprej.

* Gumb Izklop mikrofona; če dvotapnemo ta gumb, nas Gemini ne bo slišal, kar je koristno predvsem v hrupnejši okolici, saj ga tako ne bomo zmedli.

Gumb Končaj pogovor; ko pa dvokliknemo zadnji gumb, se konča naša govorna interakcija z aplikacijo in na zaslonu se prikažejo vsi podatki, tako časovni kot tudi transkripcija našega pogovora z Geminijem.

Na koncu je potrebno povedati, da je aplikacija Google Gemini dostopna za delo z bralnikom zaslona VoiceOver in lahko z njo upravljamo in delamo brez pomoči druge osebe. Poleg tega pa je na mestu tudi nekaj previdnosti, npr. da je pri delu z aplikacijami umetne inteligence najpomembneje, da jih uporabljamo kot pomočnika, in ne kot nezmotljivega strokovnjaka. Še posebej bodimo pozorni na dejstvo, da si AI lahko izmišlja odgovore. Tudi kadar zveni zelo prepričljivo, lahko poda napačne podatke, zastarele informacije ali celo izmišljene vire. Zato je potrebno pridobiti informacije tudi iz drugih virov, še posebej ko sprašujemo umetno inteligenco glede zdravja, denarja in podobno.

Ne vnašajmo občutljivih osebnih podatkov po nepotrebnem. V aplikacije nikakor ne vpisujemo gesel, PIN kod, številk bančnih kartic, davčne številke, zdravstvenih izvidov ali kakršnih koli zasebnih podatkov. Čeprav je možnost prepoznave okolice, predmetov, teksta in ostalega s pomočjo umetne inteligence zelo dobrodošla, pa ne smemo zanemariti naše varnosti. Ne sprejemajmo pomembnih odločitev samo zato, ker ima umetna inteligenca super razlage, povzetke, primerjave in ideje. Končno odločitev sprejmemo, šele ko smo se sami prepričali o verodostojnosti. Zato za konec dodajam najboljše pravilo: umetna inteligenca naj pomaga razmišljati, iskati in razlagati, ne pa tudi odločati namesto nas.

Na vrh

NAMIGI IN NASVETI: **Google bo Gmail in Google Photos znižal na le 5 GB, Bližnjica za hitro premikanje besedila v Wordu**

Avtor in sodelavec: *Brane But*

Mnogi za pošiljanje e-poštnih sporočil uporabljamo Gmail. Sedaj dovoljuje kapaciteto 15 GB, namerava pa jo znižati na le 5 GB. Ogledali si bomo še možnost premika označenega besedila v Microsoft Wordu s pomočjo bližnjičnih tipk.

175. Google bo Gmail in Google Photos znižal na le 5 GB

Starejši bralci se boste spomnili revolucije, ki jo je prinesel Googlov brezplačni poštni predal, za katerega je Google obljubljal, da nikoli ne bo premajhen. V realnem času smo lahko spremljali, kako kapaciteta raste. Kasneje je Google mejo postavil pri 15 GB, zdaj pa jo namerava znižati na le 5 GB.

Nekateri novi uporabniki so že opazili, da ob registraciji dobijo le 5 GB prostora. Za elektronsko pošto bi to morda še zadostovalo, a ista shramba se uporablja tudi za druge storitve, na primer za shranjevanje slik v Google Photos. Zato 5 GB hitro postane premalo.

Google uradno ni potrdil znižanja, so pa za spletišče Android Authority potrdili, da spremembo testirajo. Tudi na uradnih straneh so spremenili napis, kjer je prej pisalo 15 GB prostora, zdaj pa piše do 15 GB prostora.

Za obstoječe uporabnike naj ne bi bilo sprememb, novim uporabnikom pa se bo to očitno zgodilo. Ni še znano, kdaj in kje bo sprememba začela veljati.

Komur to ne zadostuje, lahko večjo shrambo kupi.

Članek je bil objavljen dne 18. 5. 2026.

Vir: https://www.monitor.si/novica/google-bo-gmail-in-google-photos-znizal-na-le-5-gb/248684/

176. Bližnjica za hitro premikanje besedila v Wordu

V Microsoft Wordu obstaja odlična, a pogosto spregledana bližnjica, s katero lahko označeno besedilo ali celoten odstavek premaknemo kamorkoli drugam brez uporabe funkcij kopiraj/prilepi. Oglejmo si nekaj najboljših načinov za hitro premikanje.

Najhitrejša metoda je s kombinacijo tipk Shift+Alt: ta metoda deluje tako za posamezne besede kot za celotne odstavke ali vrstice v tabelah. Označimo besedilo ali kliknimo kamorkoli v odstavku, ki ga želimo premakniti. Pritisnimo in držimo

Shift+Alt in uporabimo puščico navzgor ali navzdol, če npr. želimo prestaviti odstavek za eno mesto navzgor ali navzdol. Če to storimo znotraj tabele, bomo celotno vrstico premaknili navzgor ali navzdol, ne da bi porušili oblikovanje tabele.

Metoda s tipko F2 (brez miške): če želimo besedilo premakniti na popolnoma drugo stran ali daleč stran v dokumentu, najprej označimo želeno besedilo in pritisnemo tipko F2. Na dnu zaslona se bo v vrstici stanja izpisalo »Premakni kam?«. Premaknimo se s puščicami (ali kliknemo z miško) na novo mesto, kamor želimo dati besedilo in pritisnemo Enter. Če pa pritisnemo tipki Shift+F2, pa bomo označeno besedilo kopirali na drugo izbrano mesto.

Kako hitro premaknemo besedilo z miško brez desnega klika: označimo besedilo, kliknemo nanj z levim gumbom, ga pridržimo in ga enostavno povlečemo na novo mesto.

Vir: Google Gemini

Na vrh

MEDNARODNE NOVIČKE: **EU akt o dostopu do podporne tehnologije, Akt o digitalnih omrežjih, Odziv EBU na evalvacijo Direktive o standardih za dvigala, Poziv EBU k večji učinkovitosti Strategije za invalide 2030.**

Avtorica in sodelavka: *Anja Uršič*

Prevod: *DeepI*

Zakon o enakopravnem dostopu do podporne tehnologije

Dostop do podporne tehnologije ostaja eden od ključnih izzivov, s katerimi se soočajo invalidi po vsej Evropski uniji, in je postal ena od osrednjih zahtev pri oblikovanju Evropske strategije za pravice invalidov. Osnovna ideja te zahteve je sprejetje zakona na ravni EU, ki bi zagotovil enakopraven dostop do podporne tehnologije za vse posameznike, ne glede na državo, v kateri živijo. Trenutno se dostop do takšnih tehnologij med državami članicami znatno razlikuje, saj se nacionalni sistemi razlikujejo v postopkih certificiranja, mehanizmih financiranja in razpoložljivosti naprav. Ta razdrobljenost vodi do neenakih rezultatov, pri čemer posamezniki s podobnimi potrebami prejemajo zelo različne ravni podpore, odvisno izključno od kraja prebivališča.

Te razlike lahko imajo globoke posledice za vsakdanje življenje in socialno vključenost. Na primer, slepa oseba v Franciji mora morda plačati znatno vsoto za programsko opremo za branje zaslona, medtem ko ima oseba v Španiji brezplačen dostop do iste tehnologije prek nacionalne organizacije. Podobno oseba z cerebralno paralizo morda ne more pridobiti naprave za alternativno komunikacijo, če ta v njeni državi ni uradno priznana ali certificirana kot podporna tehnologija, kar pomeni, da stroškov ni mogoče povrniti. V drugem primeru je lahko oseba z okvaro sluha upravičena do slušnega aparata, ki je krit do določene višine, vendar če potrebuje naprednejšo napravo, ki presega to mejo, morda ne sme sama plačati razlike in zato ostane brez ustrezne rešitve.

Takšne neskladnosti kažejo, kako lahko različni pravni okviri, sistemi podpore in tržne razmere posameznike prisilijo, da se odpovejo najprimernejšim pripomočkom, bodisi zato, ker niso na voljo, so nedosegljivi ali izključeni iz sistemov povračila stroškov.

Za odpravo teh neenakosti se Evropsko komisijo spodbuja, naj predlaga zakonodajni okvir, ki bi zagotovil tako razpoložljivost kot tudi dostopnost podpornih tehnologij po vsej Evropski uniji. Ta pristop bi bil skladen z vlogo EU pri urejanju enotnega trga in spodbujanju poštene konkurence. Prihodnji zakon bi lahko uvedel mehanizme za medsebojno priznavanje pripomočkov, kar pomeni, da bi bila tehnologija, ki je kot taka priznana v eni državi članici, samodejno priznana v vseh drugih. Spodbujal bi lahko tudi ukrepe finančne podpore, da bi bile podporne tehnologije dostopnejše, vključno s subvencijami ali shemami povračila, prilagojenimi potrebam uporabnikov. Poleg tega bi bilo bistveno poenostaviti upravne postopke, da bi pridobivanje pripomočkov postalo hitrejše, prožnejše in manj obremenjujoče za uporabnike.

Enako pomembno bi bilo zagotavljanje dostopnih in preglednih informacij o razpoložljivih tehnologijah, kar bi posameznikom omogočilo sprejemanje informiranih odločitev. Ustanovitev neodvisnih nacionalnih centrov za podporo izbiri podporne tehnologije bi lahko dodatno izboljšala uporabniško izkušnjo, zlasti če bi ti centri v svoje delo aktivno vključevali organizacije invalidov. Nazadnje bi spodbujanje raziskav in inovacij na področju podporne tehnologije prispevalo k razvoju novih in izboljšanih rešitev, s čimer bi se zagotovilo, da se spreminjajoče se potrebe učinkovito obravnavajo.

Zagotavljanje enakopravnega dostopa do podporne tehnologije je ključnega pomena za doseganje polne udeležbe in vključenosti invalidov v družbo. Usklajen pravni okvir EU ne bi le zmanjšal obstoječih neenakosti, temveč bi tudi okrepil notranji trg z olajšanjem pretoka podpornih izdelkov in storitev. Končno bi takšen zakon predstavljal pomemben korak k bolj vključujoči Evropi, kjer je dostop do bistvenih orodij za samostojnost zagotovljen kot pravica in ni odvisen od nacionalnih meja.

Vir: https://www.edf-feph.org/

Zakon o digitalnih omrežjih in njegov pomen za invalide

Evropska komisija je januarja 2026 predstavila Zakon o digitalnih omrežjih, ki temelji na obstoječih pravilih – zlasti na Kodeksu EU o elektronskih komunikacijah – in jih prilagaja najnovejšim tehnološkim in geopolitičnim razvojnim trendom. Zakon je pomemben za invalide, saj si prizadeva zagotoviti dostop do cenovno dostopnih, razpoložljivih in dostopnih storitev elektronskih komunikacij, vključno z dostopom do interneta in telefonskimi klici.

Od držav EU zahteva, da proaktivno odpravijo ovire, kot so višji stroški uporabe, pomanjkanje ustrezne opreme in podpornih storitev ter nedostopnost storitev elektronskih komunikacij, hkrati pa ohranijo dostopnost do komunikacij v sili, zlasti do evropske številke za klic v sili 112. Kljub tem izboljšavam predlog ne obravnava obstoječih vrzeli in kljub nenehnim prizadevanjem za zagovorništvo v veliki meri pušča sedanje zahteve glede dostopnosti nespremenjene. Medtem ko Evropski parlament in Svet EU pogajata o končnem besedilu, se pripravljajo spremembe za okrepitev dostopnosti, vključno z zagotavljanjem enakovrednega dostopa prek stalne razpoložljivosti posredniških storitev v vseh državah članicah, izboljšanjem dostopa do širšega spektra storitev za klic v sili in podpornih storitev poleg številke 112, okrepitvijo povezav z Evropskim zakonom o dostopnosti ter omogočanjem prožnosti državam članicam EU pri uvajanju strožjih nacionalnih zahtev za zaščito pravic končnih uporabnikov. V prihodnjih tednih bo sodelovanje z oblikovalci politik usmerjeno v zagotovitev, da bo Zakon o digitalnih omrežjih omogočil resnično dostopne storitve elektronskih komunikacij za vse.

Vir: https://www.edf-feph.org/

Evropska zveza slepih razočarana nad rezultati ocene Direktive o dvigalih s strani Evropske komisije

23. januarja 2026 je Evropska komisija objavila svojo oceno Direktive o dvigalih (2014/33/EU). Evropska zveza slepih (EBU), ki je sodelovala v posvetovalnem postopku, je izrazila razočaranje nad izidom in trdila, da ocena ne obravnava ustrezno dostopnosti za osebe s posebnimi potrebami. EBU je pozvala k reviziji direktive in poudarila, da sedanja pravila ne zagotavljajo enakopravnega dostopa do dvigal. Zlasti je opozorila, da obstoječi evropski standard o dostopnih dvigalih (EN 81-70) ni primeren za svoj namen in da njegova trenutna revizija verjetno ne bo rešila ključnih vprašanj. Po mnenju organizacije se dostopnost še vedno prepogosto obravnava kot neobvezna funkcija in ne kot osnovna zahteva. V oceni je bilo priznano več pomembnih pomanjkljivosti. Ugotovljeno je bilo, da se določbe o dostopnosti pogosto razlagajo kot neobvezne in da so nekatere države članice uvedle lastna pravila, kar lahko povzroči razdrobljenost enotnega trga EU. Poudarjeno je bilo tudi, da je za invalide zanesljivost enako pomembna kot varnost, saj lahko dvigalo, ki ne deluje, prepreči dostop do stavb in storitev. Vendar sedanja direktiva tega vprašanja ne obravnava.

Kljub tem ugotovitvam je Evropska komisija sklenila, da je direktiva še vedno „primerna za svoj namen“ in da revizije ne potrebuje. Ta sklep deloma temelji na stališču, da dostopnost presega glavni poudarek direktive na varnosti in pravilih notranjega trga, pa tudi na negotovosti zainteresiranih strani glede koristi zakonodajnih sprememb. Kljub temu EBU vidi nekaj pozitivnih elementov za prihodnje zagovarjanje. Ocena potrjuje težave v procesu standardizacije, vključno s počasnimi posodobitvami in omejenim vplivom zainteresiranih strani, ter priznava, da različna nacionalna pravila o dostopnosti ogrožajo razdrobljenost trga. Komisija je napovedala tudi nadaljnjo analizo vprašanj dostopnosti. Evropska zveza slepih, evropska mreža, ki zastopa slepe in slabovidne osebe, si še naprej prizadeva za strožje zahteve glede dostopnosti. Poudarja, da je treba enakopraven dostop do grajenega okolja obravnavati kot temeljno pravico, ne pa kot neobvezno dopolnilo.

Vir: Vir: http://www.euroblind.org/

Evropska zveza slepih poziva k odločnejšemu ukrepanju v okviru strategije EU za invalide do leta 2030

V odgovor na poziv Evropske komisije k zbiranju dokazov o izboljšanju strategije EU za pravice invalidov do leta 2030 je Evropska zveza slepih (EBU) opredelila ključne prednostne naloge za okrepitev naslednje faze strategije. EBU sicer priznava, da je sedanji okvir še vedno ustrezen in skladen z Evropskim stebrom socialnih pravic ter Konvencijo ZN o pravicah invalidov, vendar poudarja, da so potrebni obnovljeni in ambicioznejši ukrepi za zagotovitev polne udeležbe, avtonomije in enakopravnosti invalidov.

Organizacija izpostavlja dostopnost kot glavno prednostno nalogo. Poziva k reviziji Direktive o avdiovizualnih medijskih storitvah, da se uvedejo jasni in merljivi cilji dostopnosti, zlasti v okviru njenih določb o dostopnih vsebinah.

Prav tako poziva k pregledu Direktive o Marakeški pogodbi, zlasti glede določb, ki omogočajo nadomestilo imetnikom pravic, kadar se izdelajo kopije v dostopni obliki za osebe z omejeno zmožnostjo branja tiskanih besedil, pri čemer trdi, da lahko taki mehanizmi ustvarjajo ovire za dostop. Poleg tega EBU poudarja pomen krepitve pravic potnikov in zagovarja reforme, ki zagotavljajo, da lahko osebe s posebnimi potrebami potujejo samostojno, brez predhodnega odobravanja in s pomočjo živali. Organizacija opozarja tudi na vse večji vpliv nedostopnih vsakodnevnih tehnologij, kot so gospodinjski aparati z dotikom, na samostojno življenje, ter poziva k močnejši institucionalni podpori z okrepitvijo AccessibleEU, morebiti z ustanovitvijo stalnega regulativnega organa. Drugo ključno področje, ki ga je opredelila EBU, zadeva učinkovito uveljavljanje pravic EU. Organizacija poziva k nadaljnjim prizadevanjem za izboljšanje prostega pretoka oseb s posebnimi potrebami, zlasti prek medsebojnega priznavanja statusa invalidnosti med državami članicami ob prehodu med državami prebivališča. Prav tako se zavzema za zakonodajne ukrepe za zagotovitev enakopravne politične udeležbe, zlasti na volitvah v Evropski parlament, s tem, da se zagotovijo dostopni volilni postopki ter pravica do glasovanja in kandidature.

Nazadnje EBU poudarja pomen zagotavljanja dostojne kakovosti življenja in podpore samostojnemu življenju. Na podlagi obstoječega paketa ukrepov za zaposlovanje invalidov poziva k smernicam za države članice, da reformirajo sisteme socialne zaščite na način, ki bo odpravil ovire za zaposlovanje, zlasti v primerih, ko posamezniki tvegajo izgubo invalidskih dajatev ob vstopu na trg dela. Poleg tega organizacija predlaga uvedbo EU-financirane garancije za zaposlovanje in usposabljanje za invalide, ki se zgleduje po obstoječih pobudah, kot je garancija za mlade, v okviru širšega in bolj vključujočega proračunskega okvira EU.

S temi predlogi Evropska zveza slepih poudarja potrebo po ambicioznejšem in usklajenem pristopu v drugi fazi Strategije EU za invalide, ki bo zagotovil, da se dostopnost, mobilnost, politično sodelovanje in ekonomska vključenost učinkovito uresničijo po vsej Evropski uniji.

Vir: Vir: http://www.euroblind.org/

Na vrh

© 2002-2026 Vizitka RIKOSS Uredništvo, Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije